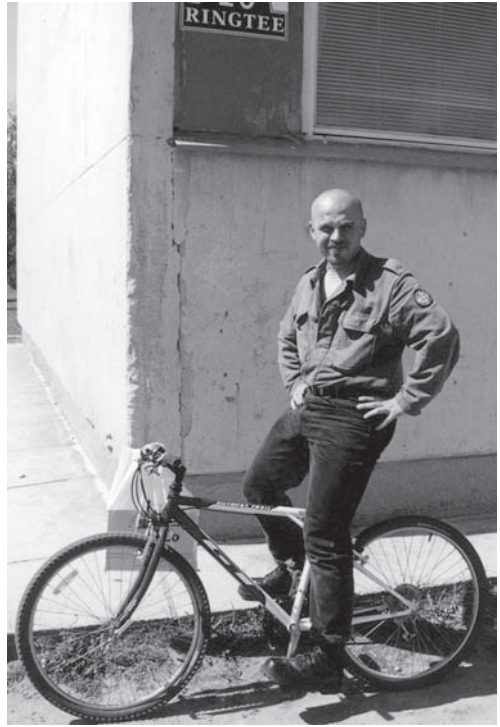

Tartu *skinhead*´id ja meedia

Marika Mikkor

*Ma ei usu igavesse ellu
ega mingeid jumalaid
Coca-Cola diktatuuri
ega Eesti Nokiaid
ma usun et tarkust on rahval
ja jätkub meil mehi vahvaid
me oleme teisest puust
teadku nad mujal sääli
tugevam kõigest muust
on me rahva verehääli*

Tauno Rahnu "Hääli"

Üks liidreist, Tauno Rahnu, minu *skinhead*´ist naabripoisi akna all.
Foto: Marika Mikkor 2002

S kinniuuringud on maailmas, nii Euroopas kui ka Ameerikas, hästirahastatud valdkond ning sellega tegelevad nii sotsioloogid kui ka etnoloogid. Sageli on uuringutel rakenduseesmärk, protestiliikumisega tutvudes loodetakse leida lahendust selle neutraliseerimiseks. Tartust tuntud probleemile lähene mine, kus ajaleheveergudel avaldatakse kahtlust, et seadus ei luba skinne üles puua ega maha lasta,¹ on maailmapraktikas ennekuulmatu. Ikka eelnevad karistus- ja kasvatustrotseduuridele uuringud ja kõikjal maailmas on käivitatud mitmeid projekte abistamiseks skinniliikumisest lahkuvaid inimesi.²

Seega peaks Tartu *skinhead*´ide ehk skinnide puhul eelkõige välja selgitama, kes nad on ja kas eksisteerib mingi oht nende liikumise kujunemiseks kuritegelikuks.³

Tänaseks on Eestis juurdunud arusaam skinnidest kui vaieldamatult vägivaldsetest ja ohtlikest, madalalaubalistest jõmmidest, kes tuleks tingimusteta ühiskonnast elimineerida. Peeter Taim, Tartu linnavalitsuse noorsooteenistuse peaspetsialist on arvanud: "Arutlustele *skinhead*luse tekkepõhjuste üle peaks seega eelnema tõsine töö liikumise lõhkumiseks ja selle ideoloogiliste pealike karistamiseks veel enne, kui nad on suutnud haarata

¹ "Kui meie valitsus annaks politseile volituse kõik kahtlustatavad kohapeal maha lasta, lahendaks see suure hulga probleeme, aga see on kahjuks mõeldamatu." (Tartu politseiabikomissar Tarmo Stokkeby 1998. aastal *skinhead*´ide kohta. – Sarv, Roonemaa 1998)

² European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop Decreasing Racial Violence 2nd – 3rd July 2001, Vienna. Vt. nt. Björge 2001 ja 2001a, Lindhal 2001, Riikonen, Puuronen 2001; Becker 2001; Hausmann 2001: <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>

³ Vt. Taim 2000: "*Skinhead*´ide puhul on tegemist organiseeritud kuritegevuse liigiga ja see liikumine peaks olema kaitsepolitsei erilise tähelepanu all."

masse. Kui me ei suhtu sellesse tõsiselt täna, siis võib juba homme juhtuda, et pesapallikurikad kirjaga *I kill all niggers* (ma tapan kõik neegrid) tabavad ka rahulikult kesklinna tänaval jalutavat valgenahalist Eesti kodaniku.” (Taim 2000)

Tartu abilinnapea Hannes Astok väitis 2002. a. veebruaris: “*Skinhead*´id on Tartule elu ja surma küsimus.” Mispole Tartu politseiprefekt Raivo Palu nõustus, kuid lisas, et “ega politsei saa neid sellepärast veel pooma ja maha laskma hakata.”⁴ (Rajalo, Silm 2002) Skinnidele on välja kuulutatud nulltolerants. Linnavõimud ja meedia on leidnud patuoina, kellele veeretada süü selle eest, et Tartus pole turvaline liikuda ei pimedas ega valguses, ning arvatakse, et skinnide vastu suunatud jõupoliitika lahendab korralvalve kitsaskohad: “Tartu *skinhead*´ide karistamatu märatsemine näitab ühiskonna kogenematust ja sallimatust. Võimude suutmatust nendega toime tulla näitab teisalt korralliku õiguskultuuri puudumist. Küsimus: kas *skinhead*´id on kriminaalkurjategijad või normaalselt teelt hälbinud noored? Kas nad vajavad abi või tuleks neid korralikult tümitada?” (Bahovski 2001)⁵

Kas on aga keegi vaevunud huvi tundma, kes on üldse skinnid ja mis on nende taotlused? Ajakirjanikud kasutasid skinne vaid meediamullina, puhudes nende abil üles mitmeid skandaale. Parimaks näiteks on SL Õhtulehe artikkel “Neegertudeng kardab rassiste ja lahkub Tartu Ülikoolist”, milles Tartu linnapea Andrus Ansip rõhutas, et Tartu politsei kasutab skinnide suhtes nulltolerantsi: “Kui kellelgi on õllepudel käes või suitsukoni langeb maha, siis midagi juhtub. Kui nemad püüavad teise nahavärviga inimeste elu võimalikult ebamugavaks muuta, siis politsei vastab neile samaga – muudab nende endi elu võimalikult ebamugavaks.” (Naulainen 2001) Käsitleti konflikti, milles

skinne ei osalenud. Sama mõtet korrati Postimehe artiklis “Suursaadik tundis muret rassinähtuste pärast Tartus” (Silm 2002). Tekstist jäi arusaamatuks, millised rassinähtused panevad Ameerika Ühendriikide ja Kanada saadikut muretsema, igatahes omistati taas skinnidele nendega mitteseotud kuritegusid ja mainiti ka, et skinnide puhul on kuriteoks isegi suitsukoni mahaviskamine ja nad saavad sel puhul õiglaselt karistatud.

Skinnide demoniseerimine meedia poolt on ülemaailmne tava, neile projitseeritakse kõikvõimalikke pahesid ja neid mainitakse ajakirjanduses negatiivselt ka juhtumite korral, millega nad polegi seotud.

Skinheedluse ajaloost ja skinniuurijatest

Algselt tekkis skinniliikumine 1960. aastate keskpaiku Inglismaal valgete tööliskoortte ja Jamaica immigrandide sõpruse ja kultuurikontaktide tulemusel ning see oli seotud *reggae* muusika ühe suuna *ska*-ga. *Ska*-s oli oluliseks temaatikaks Jamaica *rude boy* – pätipoiste ehk getonoorde – elu ja skinnide toetus (turg) aitas selle levikule kaasa (vt. Barrow, Dalton 1997, lk. 53–57, 92). Liikumise algusaastail 1960–70 Inglismaal olidki skinnid puhvriks jamaikalaste ja Briti ühiskonna vahel. Ja kui praegu arutatakse, et “natsiskinnidel” pole algsete skinnidega miski pistmist, siis pole ma sellega nõus. Mõnede seisukohtade järgi sai lõhe mustade ja valgete skinnide vahel alguse sellest, kui jamaikalaste hulgas elavnes rastafarianism, ja *ska* asemele tuli *roots reggae*. Mustad panid omale seinale Etioopia keisri Rastafari pildi, hakkasid jutlustama oma Aafrika juurtest ja *black pride*´ist (mustast uhkusest), elavnes *black power*´i (musta jõu) liikumine. Kõik kaunimad laulud pühendati Rastafarile, kanepile

⁴ Teisel on Raivo Palu skinnidega seoses maininud: “Muret teevad auväärsete inimeste kirjad ja pöördumised, kus soovitatakse: murdke neid, tehke midagi, pange kinni, viige metsa! Vaat sellest ma aru ei saa!” (Politsei... 2001)

⁵ Heaks tooniks sai skinnide mainimine igas võimalikus negatiivses kontekstis, nii käsitles Bahovski artikkel hoopis eutanaasiat, skinne mainiti ka artiklis “Tartu maakond on teist aastat Eesti mõrvaedetabeli tipus” (Jüriado 2001), kuigi skinnid pole sooritanud ühtki mõrva.

ja armastusele. Üheks piiritähiseks peetakse laulu “Young, Gifted and Black”, mis arvas valged kamraadid otseselt enda hulgast välja. Mõneks ajaks skinniliikumine soikus, ja kui see taas elavnes, oli ta sageli seotud *white power*’i (valge jõu) ideede ja neonatslusega. Selleks ajaks olid valitsevad ringkonnad läbimõtlematu migratsioonipoliitikaga Inglismaal ja mitmel pool mujalgi vindi üle keernud ja ka lihtrahva taluvusepiir oli ületatud. Näiteks on väidetud, et Inglismaal muutus olukord pöördeliselt pärast seda, kui jamaikalaste lainele järgnesid samaaegselt tööpuuduse kasvuga sisserändajad Aasiast.⁶

Maailma skinniuurijad jagunevad laias laastus ühiskondliku tellimuse täitjateks – sel juhul püütakse tuvastada skinnide kuritegelikkust ja nõrku kohti, et liikumist torpedeerida. Teist tüüpi uurijad/vaatlejad on *reggae*-ja *Oi!*-muusika sõbrad, viimased üritavad leida skinnides eelkõige positiivseid jooni ning ei näe probleemi inimestes, vaid ühiskonna kitsaskohtades. Eriti järjepidevalt jälgivad aga skinniliikumise arengusuundi ülemaailmsed antisemitismi vastased organisatsioonid, kelle raportid on kord pinnapealsemad, kord pädevamad, aga see on omaette uurimistema.⁷

Minu skinniuuringud püsisid pikka aega põhiliselt teoreetilisel tasandil, kuni ma 2001. aasta suvel kohtasin Alliki-nimelist vana tuttavat. Selgus, et need kõige pahemad Tartu skinnid, kes on saluteerinud ajalehe esikaanel, on tema sõbrad. Ühtlasi olevat tal häid

White power’i sümbol – valge rusikas mustal taustal – on maailmas üle võetud *black power*’ist – must rusikas valgel taustal. Foto: Marika Mikkor 2002

sõpru Tansaania päritolu suahiilide seas. Tema juures oli kõik nagu skinniliikumise alguspäevil, kui briti töölisnoored sõbrustasid nooremate Jamaica immigrantidega. Nüüdseks on aga ülemaailmse trendina levinud *white power*’it jutlustav ja natsismist huvituv skinheedlus, nii et “rahvaste sõprust” võib kohata üksikisikute tasandil. Olgugi et Tartus on tegu *white power*-skinnidega, on mõnedel neist mustanahalistega ühiseid sõpru. Allikit nimetavad nad aga hellitlevalt *Niggerlover*’iks ehk Neegriarmastajaks. Tansaanlastest sõbrad kutsuvad teda aga tema heledate

⁶ Kui noorte jamaikalastega leidis osa valgeid töölisnoori ühise keele, siis aasia päritolu immigrantide saabumise ajaks oli tööliklassi majanduslik olukord pingestunud ning aasia taustaga immigrantid olid ka kultuuriliselt võõramad ja hoidsid omaette, samas kui Kariibi päritolu inimesed sulandusid briti elulaadi, kusjuures on rõhutatud *reggae*-muusika ja skinniliikumise tähtsust lisaks (Marshall 1994, lk. 37–39). 1970. aastatel ründasid valged ja Kariibi juurtega mustad noored sageli nii koos kui ka eraldi aasia päritolu immigrantide. Ühe põhjusena, miks leidsid sinikraelse taustaga valged ja Kariibi päritolu noored paremini ühise keele, on märgitud seda, et paljud aasia päritolu immigrantid kuulusid keskklassi. Nende lapsed olid kooli, õpetajate ja hariduse suhtes harvem küünilised, samas kui musti ja valgeid töölispäritolu õpilasi iseloomustas negatiivne suhtumine kooliharidusse ja pätipoiste mentaliteet (Alibhai-Brown 2001, lk. 167–169).

⁷ H. Brand. *Skinheads: The Hitler Youth of the 21st Century*. Posted July 4, 2000 (Updated September 19, 2000). Nazi Alert. The Jewish Defense League. http://www.jdl.org/enemies/nazi/hitler_youth.html; The Skinhead International: A Worldwide Survey of Neo-Nazi Skinheads. The Nizkor Project. New York: Anti-Defamation League. – <http://www.nizkor.org/hweb/orgs/american/adl/skinhead-international/>; Antisemitism and Xenophobia today. Archive. Institute for Jewish Policy Research and American Jewish Committee. – <http://www.axt.org.uk/antisem/archive/>; The Stephen Roth Institute for the Study of Contemporary Antisemitism and Racism at Tel Aviv University. – <http://www.tau.ac.il/Anti-Semitism/institute.html>

juuste tõttu Kifarangaks, mis tähendavat sua-
hiili keeles Tibupoega. Selgus, et tegelikult
on nood paljukirutud Tartu skinnid tolerant-
semad kui ühiskond tervikuna ja nende “ras-
sism” on suurelt jaolt teoreetiline, n.-õ. par-
teipoliitiline liin, mitte üksikisiku vastu suu-
natud viha. (Mikkor 2002, 2002a) Neeger on
müstiline tegelane, ühtedele müstiline vaen-
lane, teistele lasteraamatu muinasjututege-
lane, keda mingid kurikaelad väidetavalt Tar-
tus taga kiusavad ja keda on vaja kaitsta.
Reaalelus on “korralikud head” inimesed
palju rassistikumad ja seda mitte teorias,
vaid praktikas.⁸ Niisiis, neeger on muinasju-
tutegelane ja tema najal elavad erinevad ini-
mesed välja oma sisepeingeid.

Skinniuringutes paelus mind küsimus,
n.-õ. paradoks, kuidas varases *reggae* 's val-
gete ja jamaikalaste kontaktide tulemusel
väljakujunenud alakultuur on tänapäeval
enamasti seostunud *white power* 'i ideoloogiaga.
Kas on tänastel Tartu skinnidel midagi
ühist omaaegsete Londoni pätipoistega?

Esimesed tõised kontaktid skinnidega
leidsid aset 2001. aasta suvel ja talvel. Tõr-
vandis, kus ma olen elanud 14 aastat, on ko-
halikud skinnid kasvanud üles mu silme all
ja mu lähim naaber paneelmajas on *skinhead*.
Ma olen rakendanud vaba vestlust, vaatlust
ja intervjuusid. Olen külastanud skinne nen-
de kodus ja tööl ja nemad on käinud mul
külas nii kodus kui ka tööl. Kogusin Eesti
Rahva Muuseumile skinnide varustust: 1 len-
duri- ehk *bomber-jope*, Doctor Martensi fir-
ma tanksaapad, traksid, T-särke, teksapükse,
sõduripüksid, pesapallikurikas, svastikaga
käeside, kaelakett haakristiga jne. Pesapalli-
kurikas on Inglismaal ja mujalgi skinnide
klassikaline relv. Esemel loovutanud Tauno
Rahnu kirjeldas seda kaitserelvana, praktili-
selt oli talle kingitud kurikal suveniiri roll. Ma
tegin uuringute käigus skinnidele ka ise viis
partiit T-särke, kujuures need õnnestusid nii
hästi, et muuseumile esemeid valides eelista-
tas peavarahoidja skinnide pruugitud ja tra-
ditsioonilistele esemetele minu valmistatud
särke.

Skinniuringutes on käsitletud erinevaid
teemasid, liikumise ajalugu, rõivaid ja süm-
boolikat, alkoholi ja vägivalla rolli alakultuuris,
liikumisega ühinemist ja sealt lahkumist,
alaealiste ja täiskasvanute rolle liikumises,
hierarhiat grupis, territoriaalsust, suhteid
muu ühiskonnaga jne. Mõistagi on alakultuur
pidevas muutumises. Siinkohal käsitlen põ-
gusalt vaid ideoloogiat, rõivastust ja meedia
poolt kujundatud imidžit.

Tartu skinnide liikumise ideoloogiast

Tartu skinniliikumise ajalugu on kümme-
konna aasta vanune ja see võeti üle Soomes
elavatelt sõpradelt-tuttavatelt. Liikumine oli
seotud töölisnoortega ja see laine on välja
kasvanud pungist. Tegemist on rahvusvaheli-
se nähtusega, tänapäeval leidub skinne nii
Euroopas kui ka Ameerikas, aga ka näiteks
Jaapanis.

Maailma mastaabis on liikumises ideoloogi-
liselt esindatud lai spekter, tuntakse nt. tra-
ditsioonilisi *skinhead* 'e, *Oi!*-skinne, valge jõu
skinne, natsiskinne, aga ka punaskinne,
anarhoskinne, *gay*-skinne jne. Paljud neist
pretendeerivad staatusele olla need kõige
õigemad, väites, et teistsuguse ideoloogiaga
skinnid on isehakanud ja võtnud üle vaid
skinnide välimuse. Ühine on erinevatel skin-
niliikumise vooludel see, et enamasti on tegu
protestimeelsete töölisnoortega. Alakultuuri
üks eesmärke on töölispäritolu väärtusta-
mine, eneseväärikuse tõstmine ning enda
vastandamine väikekodanlikele “keskklassi-
dele” ja “rikkuritele”, samuti korrumppeeru-
nud poliitikutele. Tuntakse ka nn. *skinhead* 'e
klassifitseerimise vastu, kes püüavad leida
erinevaid skinne ühendavaid jooni.

Skinniikumise algusaastate *ska*-muusika
lisandus hiljem või asendas *ska*-d täna-
vapunk *Oi!*. *Oi!* väljendavat tööliklassi igapäeva
elu reaalseid paineid, sotsiaalset eba-
õiglust ning frustratsiooni, see on “tänavamuusika
tänavalastele”. (Marshall 1994, lk.

⁸ Rassismist argisituatsioonis vt.: Smith 1999 ja Wellman 1999.

69) Skinniliikumist seostataksegi akumuleeritud frustratsiooniga väljajelamisega.

Tartu skinnidest on enamik pärit “sinikraelistest” töölisperedest ning mõned neist töötavad teenistujana. Mitmetel on koolitee erinevatel põhjustel katkenud ning andekamad nende seast pole sotsiaalmajanduslike tingimuste kitsikuse tõttu kõrgkoolidesse õppima pääsenud.⁹ Enda ja kamraadide tööst limonaadi- ja leivatehases ning ehitustel räägitakse lugupidavalt. Kuigi kringliküpsetamine ja töö limonaaditehases võib tunduda romantilisena, on tehasetöö kurnav ja nii tunnetataksegi sotsiaalset ebaõiglust, kui “tegeliku töö tegijad”, nagu skinnid ise ütlevad, on kõige vähem tasustatud ja ühiskonna hierarhias madalal astmel, poliitikud aga ei seisa mitte rahva huvide eest, vaid täidavad oma taskuid. Isamaa müüakse maha, rahvuskultuur kaob.¹⁰

Skinniliikumisele on iseloomulik nii arvamuste paljusus ja mitmekesisus kui ka kohatine vastuolulisus. Skinnide maailmapildis on oma koht põhjamaade mütoloogial, keldi- ja natsisümbolikal, numeroloogial, sümbolimaagial. Ühelt poolt on tegu internatsionaalse nähtusega – nii taotletakse sarnasust rõivastuse näol, mis peab näitama solidaarsust ülemaailmse skinniliikumisega. Samas ollakse globaliseerumise ja amerikaniseerumise vastased ning rõhutatakse rahvuskultuuri säilitamise tähtsust. Sõna “amerikaniseerumine” on laiemal tähendusega, kuid toodagu näide ühe liidri suhtumisest Ameerika Ühendriikidesse: “Mõned võivad öelda – vaadake, Ameerika Ühendriigid on paljurahvuseline riik, aga neil on kõik korras! Lollimat näidet on raske

välja mõelda. USA-le panid aluse kogu maailmast pärit õnneotsijad ja hulgused. Seal elab rahvamass, kes ei teagi, mida tähendab termin “kodumaa” oma algses tähenduses. Mida nõudagi inimestelt, kes selle maa hõivamisel panid toime sellise genotsiidi, mille sarnast pole nähtud ei varem, ei hiljem. Nemad mõtlesid ka välja koonduslaagrid, ainult et nimetasid need reservaatideks.” (Rahnu 2001)

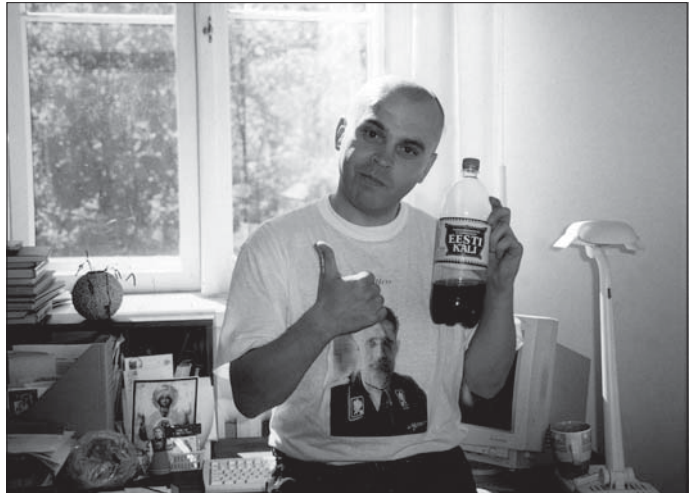
Osadele Tartu skinnidele on iseloomulikud rahvusromantilised meeleolud. Üks liidritest kurtis publiku vähesuse üle 2002. aasta laulupeol, nii mõnedki laulud olla tal silma märjaks võtnud.¹¹ Patriotism on erinevatesse liikumise suundadesse kuuluvatele skinnidele omane kõikjal maailmas, see ei tähenda aga riigitruudust, enamasti suhtutakse valitsevasse süsteemi eitavalt: “Mul läks ikka paar aastat aega. Siis olin juba aru saanud, mis see riiklik poliitika on, massikultuur, korruptsioon.” (Mikkor 2001–2002)

Riigi iseseisvumisega kaasnenud eufooria asendus peagi pettumusega: “Taasiseseisvumise esimestest päevadest peale pidin tõdema, et rahva poolt valitud juhid petsid meid rängemal moel. Nende valmidus raha eest maha müüa ka kõige pühamad aated oli valusalt jahmatav. Ja tekitas viha. Sellist viha, mida ma varem polnud kunagi tundnud. [– – –] Hakkasin taipama, et müüt laulvast revolutsioonist võib tulevikus huvi pakkuda vaid folkloristidele. Eesti vabanemisel ei ole laulmisega midagi pistmist. Kas te arvate, et baskid ei oska laulda? Meie vabanemisel oli ja on oma hind ja ning arve Baltimaadele, ennekõike Eestile igal juhul tagantjärgi veel esitatakse. Õigem oleks öelda, et seda kas-

⁹ Siseminister Tarmo Loodus nimetas *skinhead*'e rassistlikult käituvateks ühiskonnaelus kibestunud ning väärastunud maailmavaatega ja puuduliku haridusega noorteks. (Saar 2001) Oma kodukohas olen ma jälginud *skinhead*'iks kujunemise protsessi. Juba kooliklassides diferentseeriti lapsi sotsiaalse päritolu järgi, a-klassides olid enamasti ülekaalus “valgekraede” lapsed, b- ja c-klassides “sinikraed”. On aga teada, et kaaslaste orientatsioon on üks peamisi motiveerivaid tegureid lapse õppimisel (vt. ka Alibhai-Brown 2001, lk. 169), nii vähendati vaesematest töölisperedest lastel motivatsiooni ja võimalusi ning ka andekamad piirdusid enamasti kutsekeskharidusega. Tõrvandi näol oli tegu endise Eesti Põllumajandustehnika (EPT) getoga, kus töölislapsed pandi varakult paika ja kus igauks teadis täpselt oma kohta hierarhias.

¹⁰ Mõned teadlased on seisukohal, et moodne rassism ei räägi rasside bioloogilisest hierarhiast ja erinevusest, vaid selle asemel kasutatakse hoopis sõna “rahvuskultuur”, rassi identifitseeritakse ka terminitega “kultuur” ja “identiteet”. (Gilroy 1999, lk. 245)

¹¹ Vt. nt. ühe liidri Tauno Rahnu rahvusromantilisi luuletusi “Kodumaa muld” ja “Tartu”. – Minnesota Postimees, veebruar 2003 (Rahnu 2003).

Tauno kostitab mind eesti kaljaga. Näide rahvusromantika, patriotismi ja “neonatsismi” segust.
Foto: Marika Mikkor 2002

seeritakse juba sisse. On selge, et Euroopa rahahaid, kes tõmbavad niite Euroopa Liidu telgitagustes, ostsid Baltimaad Venemaalt ära. Vastutasuks sai Venemaa suuremastaapseid laene IMF-lt. Sõlmiti uus Molotov-Ribbentropi pakt ja see sündis perestroika käigus. Tinglikult võiks seda nimetada ka Jeltsin-Clinton-Kohli paktiks.” (Rahnu 2001)

*Eurobanaani pruunikaid koori
närimas määrduanud tänavalaps
palju on vanu ja vähe on noori
tõuseb meil ainult tulumaks*

*Maarahvas istub ja puskarit ajab
kusagil haiged on sõrad ja suud
saagide müra metsades kajab
langevad tüsed hüiepuud*

*Jumala teenrid tülli on läind
otsides võimu mida neil pole
au ja moraal alla on käind
ilusa tähendus nüüd on kole*

Tauno Rahnu “Koondugem ülluse lipu alla”

Kui osa skinne rõhutab, et nende alakultuuris pole poliitikal tähtsust,¹² et igapäev võivad olla oma töökspidamised, siis teised on rõhutatult politiseeritud. Nii on näiteks valge jõu ja natsiskinnidega. Viimastele on omane natsi-Saksamaa idealiseerimine ja aja-look revideerimine. Skinne paelub asjaolu, et natside võimuloleku ajal parandati Saksamaal tööraha elujärke. Teise maailmasõja käigus aga ennetati kommunistide pealetungi Läände. Neile Tartu skinnidele, keda iseloomustab natsisümboolika ja kohati ka reetoorika kasutamine, on kultusisikuks Rudolf Hess. Tema salapärane elukäik annab võimaluse lõputult fantaseerida. Usutakse, et kui Rudolf Hessi poleks 1941. aasta kevadel lennuk Inglismaale arreteeritud, oleks kogu ajalookäik olnud teisem ja kindlasti parem. Arvatakse, et ta läks sinna sõda lõpetama. Hessi isikukultuse ümber on kootud kaunis mõttelepõhine paremast ühiskonnakorraldusest, kus ausa töö eest makstakse väarikat tasu, kus isad pole nii väsinud ja teenivad piisavalt, et emad võiksid olla kodused ja pühenduda lastekasvatamisele.¹³ Ollakse nii kapitalismi kui

¹² Vt. nt. traditsioonilise skinni hoiakuid: “tindipoti poliitikud” ja “no politics as good politics”, mis väljendavad seisukohta, et mis tahes võimulolevad poliitikud tegutsevad vaid ülemklasside huvides ja eesmärgiga võtta töönimesest maksimumi, andes vastu vähima. (Marshall 1994, lk. 5)

¹³ Valge jõu liikumises on naistel olnud enamasti passiivne, toetav roll, nende ülesandeks on “keeta ja kuulata”, liikumine on rõhutatult meestekeskne, hinnas on “traditsioonilised” soorolid ja tuntakse hirmu meheliku domineerimise kadumise ees. (Ferber 1999, lk. 216) Viimastel aastatel siiski naiste aktiivne roll liikumises kasvab.

ka kommunismi vastu, otsitakse kolmandat teed,¹⁴ olles pettunud liberaalses demokraatias, selle asemele soovitakse näiteks tugeva liidriga demokraatiat.¹⁵ Ollakse rahavõimu vastu, kuid samas ei usaldata ka vasakpoolseid ideid. Skinnide “neonatslust” võib käsitleda uususundina.¹⁶

Mitte kõik skinnid ei seosta end natsisümboolika ega -temaatikaga. Tartu skinne võib sümboolika ja retoorika poolest laias laastus liigitada valge jõu skinnide hulka. Valge jõu ideoloogia¹⁷ tähendab valge rassi separatismi – ollakse valge rassi püsimise poolt, rassisegunemise vastu. Sageli, kuid mitte alati rõhutatakse valge rassi üleolekut. Millega on sellise ideoloogia populaarsus seletatav Tartus, kus värviline vähemuselanikkond puudub? Ühelt poolt on valge jõu ideoloogia levikut piirkondades, kus teisest rassist elanikkond puudub, seostatud tööliikumise madalseisuga. Olukorras, kus vaesematesse ühiskonnakihtidesse kuuluvaid inimesi kimbutab ebakindlus tuleviku ees ja tööpuudus, suunatakse oma äng ja frustratsioon teise dimensiooni,

müütilisele vaenlasele, neegrile (või juudile). (Vt. nt. Wieviorka 1999, lk. 191–195)¹⁸ Selline suhtumine on omane ka osadele Tartu skinnidele. Sellisel juhul ollakse rassistid vaid retoorikas, mitte üksikisiku tasandil.

Tõsisemad tegijad, ideoloogid aga mõtlevad tulevikule, nähes hoiatavat eeskujumujal Euroopas. Migratsioonipoliitika ja noorterahutuste seoseid Euroopas on käsitletud meie ajakirjanduseski: “Arvan, et omajagu on soodustanud tänaste ühiskondlike suhete arengut Saksamaal ka kaua aega väldanud nn. lahtiste uste poliitika. Odavat kvalifitseerimata tööjõudu aastakümneid importinud Saksamaa on nüüd probleemi ees, mille olemasolu ta ise tänaseni kõigest väest eitab. Riiki asustavad välismaalased on lihtsalt ületanud nn. kriitilise massi ja saanud rahvusküsimusele taanduvate kokkupõrgete märklauaks. Pole ime, et selles protsessis elab end kõige aktiivsemalt välja ohjeldamatu noorsugu. Kui paljud nende isadest-emadest aga rusikat taskus kannavad, võib vaid oletada.” (Kärner 1996)¹⁹ Rahvaid ja rahvusi se-

¹⁴ Nn. “kolmanda tee grupid” on tuntud mujalgi maailmas, nad ei pea end parem- ega vasakpoolseteks (või siis natuke mõlemaks), nad võivad oma inspiraatoriteks samaaegselt pidada nii Che Guevarat kui ka Benito Mussolinit. Äärmusparempoolsed ja -vasakpoolsed otsivad globaliseerumisvastases võitluses oma eesmärkides kokkupuutepunkte. Vt. N. Mamatas 2002: “White supremacists infiltrate the anti-globalization movement”. In *These Times* /September 13, 2002. – <http://www.rickross.com/reference/alliance/alliance20.html>.

¹⁵ Sama seisukoht on Soome paremäärmusliku partei Kansallinen Rintama ideoloogias, selle parteiga on ühinenud ka osa Soome skinne: K. Pekonen, P. Hynynen, M. Kalliala. *The New Radical Right Taking Shape in Finland*. – <http://www.valt.helsinki.fi/vol/projects/newright.htm>

¹⁶ Vt. R. Ross. *Frequently Asked Questions: Defining a Cult*. (Praise from Experts: CULTS. An Educational Volume with Rick Ross, 1999). *The Rick Ross Archives*. – <http://www.rickross.com/faq.html>: “Today many controversial groups, that have been called “cults”, are seeking to either eliminate the word, or create through fear of litigation a reluctance to use the term. Some cult apologists have literally said that “cult” is a four letter word” – and should be replaced by the politically correct title “new religious movement”.” (NRM)

¹⁷ Valge jõu ideoloogia kohta vt.: Ferber 1999, lk. 214–215. Vt. ka ühe Ameerika Ühendriikides baseeruva tähtsama *white power*’i ideoloogiat propageeriva organisatsiooni Stormfront poolseid selgitusi: <http://www.stormfront.org/>

¹⁸ Antisemitismi ilma märkimisväärse juutide kogukonna olemasoluta peetakse iseloomulikuks just kommunistlikule või postkommunistlikule Kesk-Euroopale. (Wieviorka 1999, lk. 200)

¹⁹ Vt. ka Virki 1996: “Üks hea põhjus välismaalasviha kasvule on leitud tööpuudusest. Paar aastat tagasi oleks üle poole soomlastest olnud nõus välismaalaste maalt väljasaatmisega, juhul kui tööpuudus suureneb. Tegelikult võtavad välismaalased harva ära soomlaste töökohti. Suurem osa Soomes elavatest välismaalastest on töötud, ja need vähesed, kellel on tööd, teevad tihti selliseid töid, mida soomlased ei ole nõus tegema.” Teisal arutleb Virki: “Tööpuuduse kasv ja samal ajal paljude välismaalaste Soome tulek on paljude soomlaste peades segunenud. Kuigi mõnikümend tuhat välismaalast, kellest rohkem kui pooled on töötud, ei ole saanud kuidagi seada ohtu poole miljoni soomlase töökohti, peavad paljud tööpuudust rassismi õigustuseks.” (Virki 1998) (Vt. ka Virki 1997 ja 1997a.) Ega seos ei olegi nii üksihene, tööpuudus tekitab frustratsiooni, see omakorda rassismi, ükspuha, kelle tõttu töötuks jäädi. Skinniliikumine on kõikjal maailmas seotud tööisprobleemide ja ka töötusega.

gatakse ilma põliselanike või migrantide arvamust või kogemust tõsiselt arvestamata. Koos migratsiooniga kasvab kõikjal ka rassism.²⁰

Selliselgi juhul, kui nähakse reaalselt ohtu tulevikus siia saabuvate võõramaalaste näol, pole rassism suunatud üksikisiku, vaid riikliku poliitika vastu. Tartu skinnide tuumikut on senini iseloomustanud hoiak, et *white power* 'i ideoloogiat väljendatakse vaid pilkude ja näoilmega. (Vt. ka Silm 2002a) Rassistik ideoloogia ei tähenda ilmtingimata rassistlikku käitumist. (Vt. Smith 1999, lk. 160) Nn. individuaalset rassismi üksikisiku tasandil olmesituatsioonis pole maailmas kuigi palju uuritud. (Vt. Smith 1999; Wellman 1999)

Retoorika, manifestid ja nn. parteipoliitiline joon on üks, reaalelu aga hoopis teine. Üks skinnidega seotud naisisikutest võttis valge jõuga seotu kokku järgmiselt: "Te kardate, et mustad mehed viivad teie valged naised minema. Teist endist pole ju tegijaid." Nii arvasid ka Joensuu noormehed, et mustanahalised mehed on naiste silmis ihaldatavad. (Perho 2000) Sama on täheldanud rassismiuurimise klassikud – kui räägitakse rassisegunemise ohust, siis on musta mehe poolt valge naise röövimine sümboliseeritud. Valge naise kaitsmine sümboliseerib valge rassi kaitsmist. (Ferber 1999, lk. 215) Briti

kolumnist Alibhai-Brown on korduvalt käsitlenud musta mehe ja valge naise vahelisi suhteid. Juba sajandeid olla nende vahel tugev tõmme, ja et valge naine pole kunagi palunud kaitset mustade meeste vastu, võib valgete meeste hoiakus näha seksismi ja rassismi segunemist. (Alibhai-Brown 2001, lk. 50, 60–64, 190–191) Miskipärast on tal hoopiski käsitlemata jäänud musta naise ja valge mehe suhted...

Reggae-ska DJ ja etnoloog Aimar Ventsel arvab oma kirjutises "Latentne rassism Eestis", et skinnid on lapsesuu: "... minult on viimasel ajal palutud kommentaare eesti *skinhead* 'ide kohta. Ega neid tegelasi keegi ei salli, et rassistid ja muidu jõhkardid. Kui minna sügavuti, siis näeme midagi, mis esmapilgul ootamatu ja isegi šokeeriv paistab. Need noored väljendavad lihtsalt rägemas vormis seda, mida üle päeva meedias kuulda ja lugeda saab. Kui lugeda ajalehtedest kommentaare, reisikirjeldusi, nalju ning kultuurikriitikat, olen ma sealt liigagi tihti leidnud peidetult rassistlike mõtteavaldusi. Ehk, Jupiterile olla midagi lubatud, mis härjale keelatud ja lõppkokkuvõtteks ongi kõigile moralistidele unerahu tagasi antud. Meie pole ju milleski süüdi!"²¹

Olen temast erineval arvamusel, pidades skinne muu ühiskonnaga võrreldes suhteliselt avatumateks ja tolerantsemateks. Kui me

²⁰ Migratsioonipoliitika mõju noorte rassistlikule käitumisele Põhjamaades on käsitletud mitmekülgsest Timo Virtaneni toimetatud raamatus "Youth, Racist Violence and Anti-racist Responses in the Nordic Countries". – <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/julkaisut/virtanen/contents.html>

Arvukad immigrandide lained saabusid näiteks Soome ja Rootsi 1990-ndate alguses, kui riikides lakkas massiline tööpuudus. Soomes saavutas rassistide linna kuulsuse Joensuu, kuhu 1990. aastate alguses saabus paarsada somaallast, kes paigutati elama hotelli. Sotsiaalmajanduslikke raskusi kannatavaid noori soomlasi ärritas "pögenike luksuslik elu", arvati, et kodumaalt olid põgenenud terved ja rahakad noored mehed, kes võisid elada hotellis ja osta endale autosid. (Virtanen) Timo Virtanen arutles selle üle, et Põhjamaadel puudub koloniaalajalugu, küll aga on vallutatud põhjapoolseid alasid põliselanikelt, nt. saamidelt. Migratsiooniliikumised esitavad Põhjamaadele uusi tingimusi saavutamaks positiivsemat suhtumist etnilistesse gruppidesse, kes saavad Lõuna-Euroopa maadest, kes paradoksaalselt on esinenud vallutajatena Lääne ülemvõimu (supremacy) ajaloos. Virtanen: "The Nordic countries, while having no history of colonialism, have conquered northern areas with groups of indigenous peoples such as the Sami, and carried out racist practices towards old ethnic minorities such as the Jews. More recently, expressions of racist violence do not seem to be less extreme in the Nordic countries than elsewhere in Europe. On the other hand, migratory movements set new requirements for the Nordic countries to adjust in a more positive way to ethnic groups from Southern European countries which, paradoxically, have figured as conquistadors in the history of Western supremacy."

²¹ A. Ventsel. Latentne rassism Eestis. Ma ei ole küll rassist, aga... – <http://www.combain.ee/sotsium/saktual.htm#4>

peame tavaliseks kuulda igapäevastes argi-vestlustes rassistlike või ksenofoobseid rep-
liike oma tuttavalt, siis skinnidele kleebitakse
selliste mõtteavalduste puhul külge rassisti
või neonatsi silt. Tegu on topelstandardite-
ga ja peatähtsaks peetakse poliitilist korrekt-
sust. Teadagi räägivad “normaalsed” tavaini-
mesed ametlikus vestluses ja võõraste isiku-
tega hoopis teistsugust juttu kui “omade ringis”.
Nii on ka mõned rassismiuurijad juhtinud
tähelepanu adekvaatsusele niisuguste
uuringute puhul, kus on jälgitud valgete poolt
oma valgete sõprade ja kolleegide rassistlike
hoiakuid. (Smith 1999, lk. 166) Uurijad
tõstatavad küsimuse – kas on võimalik, et ini-
mesed valetavad selle kohta, mida nad tege-
likult arvavad? (Wellman 1999, lk. 186)

Mõned Tartu skinnid tundusid mulle pi-
gem neonatsideks maskeerunud hipidena.
Aimar Ventsel on märkinud Vene natsiskin-
nide kohta järgmist: “Omaette paradoksaal-
ne on Venemaal tõsiasi, et sealsed natsiskin-
nid on liidus oma traditsiooniliste vastastega
hipidega. Nimelt kuuluvad paljud pikajuuk-
selised vene uuspaganausuliste sekka ja pool-
davad täiesti Venemaa erilisusega seotud
ideid. Vene paganaausuliste ajalehtedes on
spetsiaalsed *skinhead*-leheküljed.” (Ventsel
2001)²² Tegelikult paradoks puudub, paljud

skinnid üle maailma on huvitunud uuspagan-
lusest jms. filosoofiatest, mida vastavalt vaa-
tenurgale võib liigitada *new age*’iks või neo-
natsismiks.²³ Uuspaganlus oli eriti populaar-
ne ka natsi-Saksamaal, kusjuures natsid ei
piirdunud vaid põhja usunditega, nad olid
suured idafilosoofiate huvilised. (Vt. nt.
Pauwels, Bergier 1966) Tänapäeval levib
skinnide seas üle maailma muude usundite
kõrval eriti jõudsalt uuspaganluse vool
odinism.²⁴ Odiniste on ka Eestis, paljud siin-
sed skinnid aga annavad endale aru, et nen-
de usulised tõekspidamised pole kuigi liht-
salt määratletavad, raamitavad.

Saksamaal 1920.–1930. aastail looduslä-
hedust taotlenud noorteliikumistes osalenud
on tagantjärele nimetatud ka “parempoolse-
teks hipideks”.²⁵ Nüüd on skinnid, karmi vä-
limusega töölisnoored, kes omal ajal vastan-
dasid end eriti keskklassile ja hetkemoele,
aga ka hipilikule ellusuhtumisele,²⁶ võtnud
sageli omaks ideoloogiad, mis on kapitalist-
liku tarbijalikkuse vastu: “Mida üritab siis
saavutada see tarbimiskultusele üles ehitatud
uus impeerium? Põhieesmärgiks on muuta
kogu Euroopa rahvad üheks tarbijate mas-
siks, nn töölisorjadeks, et rikkad saaksid veel-
gi rikkamateks.” (Rahnu 2001) Ülemaailm-
ses globaliseerumisevastases liikumises tähel-

²² A. Ventsel jätkas: “Ka eesti taaralased olid vähemalt mõnda aega tagasi suured rassiteoreetikud, ksenofoobid, puhta rahvuse idee pooldajad ning kaitseliitlased.” (Ventsel 2001)

²³ Tänapäeva Eestis ei tea paljud spetsialistid suurt midagi ei natsismist ega neonatsismist, leides, et piisab teadmisest, et tegu on halbade ideoloogiatega. Vt. nt. Tartu linnavalitsuse noorsooteenistuse peaspetsia-
listi Peeter Taimi arvamus: “Maailmas on aegade jooksul loodud ja arendatud sadu ja sadu ideoloogiaid ja filosoofiaid. Toosin neist kaks näidet. Marksismi uurimisega ja isegi arendamisega tegeleb tänapäeval suur hulk uurijaid ja teadusasutusi. Natsionaalsotsialismi puhul, millest juhinduvad *skinhead*id, on uuri-
jaid huvitanud vaid selle tekkepõhjused. Sest on aru saadud, et nii irratsionaalset ideoloogiat ei saa terve mõistusega inimene ei viljelda ega arendada.” (Taim 2000)

²⁴ Odinismi kohta vt. nt. Ameerika Ühendriikide Lääneranniku ühe mõjuvõimsama skinniorganisatsiooni
“Volksfront ‘i’ koduleheküljelt – Asatru-Odinism. – <http://www.volksfront-usa.org/asatru.shtml> Vt. ka: Pagans and Prison. Imprisoned racists are working with others outside the walls to spread a noxious version of ancient Norse religion. Intelligence Report. – <http://splcenter.org/cgi-bin/goframe.pl?rename=/intelligenceproject/ip-4n3.html>; Norway. Antisemitism and Xenophobia today. – <http://www.axt.org.uk/antsem/countries/norway/norway.htm>

²⁵ Vt. P. Staudenmaier. Fascist Ecology: The “Green Wing” of the Nazi Party and its Historical Antecedents. – <http://www.spunk.org/library/places/germany/sp001630/peter.html>

²⁶ Ka hipiliikumine oli protest kapitalistliku keskklassi tarbimiskultuuri vastu, kuid hipide lähtepeitsioon oli hoopis teine kui skinnidel. Keskklassist pärit hipid ei puutunud lapsepõlvest peale kokku reaalelu karmusega materiaalsel tasandil, nii võisid nad tudengipõlves oleskledes tõmmata triipu ja põgeneda unistuste-
maale kas reaalselt või narkouimas. Vaestest oludest pärit skinnidel järgnes koolile raske tööinimese põli, unistusteks polnud mahti ja oma protest tuli välja elada teisiti.

datakse vasak- ja parempoolsete protestiliikumiste lähenemist.²⁷

Oma ideoloogias rõhutatakse looduslähedust²⁸ ja idealiseeritakse talupojaelu: "Hiigellinnades ei ela rahvas, vaid mass, kes vajab leiba ja tsirkust. Puudub idee, mille nimel elada ja ennast teostada – raha muutub jumalaks. Linna anonüümsus kaotab juured, sotsiaalsed argisuhted, geograafiliselt fikseeritud seosed ja vastutustunde ning soodustab korrupsiooni, bürokraatia ja kuritegevuse kasvu. Urbaniseerunud inimnatuuri mõttemaailm piirdub ühe päeva muredega ja tunneb vaid ühte lõdvestumise vormi – ajaviidet (sport, lõbustused). Loodusega seotud inimese tegutsemine ja ettevalmistused ulatuvad seevastu astronoomilise aasta piiridesse või veelgi kaugemale. Linnastumine ei loo mingit ühtlast maailmakultuuri, vaid kultuuritust. Kultuuri sümbol on maarahvas kui traditsioonide kandja. Talupojaetika on ürgsem kui vaimu- või usulugu." (Rahnu 2001)²⁹

White power 'i liikumises pole maailmas midagi ainulaadset, nii on olemas ka *black power* 'i liikumine, mis on samuti rassisegu-

nemise vastu ja püüab tõsta musta rassi enesevääriskust. (Vt. ka Barrow; Dalton 1997, lk. 74–75) Siiski on akadeemilises maailmas suhtumine valgesse jõusse ja musta jõusse diferentseeritud. Kui valge jõud on vaieldamatult paha, ja näiteks Oxfordis 1999. aastal välja antud artiklikogumikus "Rassism" käsitletakse seda peatükis "Racist Movements", siis musta jõudu põhjendatakse värviliste inimeste sajandeid kestnud ahistamisega valgete poolt ja seda vaadeldakse peatükis "Anti-Racism".³⁰ Nii peetakse ka valge naiseilu ülimuslikkuse rõhutamist negatiivseks (Ferber 1999: 217, 221), musta ilu ülistamist peetakse aga antirassismiks³¹.

Nii nagu kogu maailmas, nii on ka Tartus skinniliikumine pidevas arengus.

Rõivastus ja sümbolika

Skinhead 'e tuntakse eelkõige nende rõivastiili ja kiila pea järgi, nii tähendab ka nimetus *skinhead* inglise keeles "nahkpead" (Eesti skinnid ise nimetavad end kas skinni-

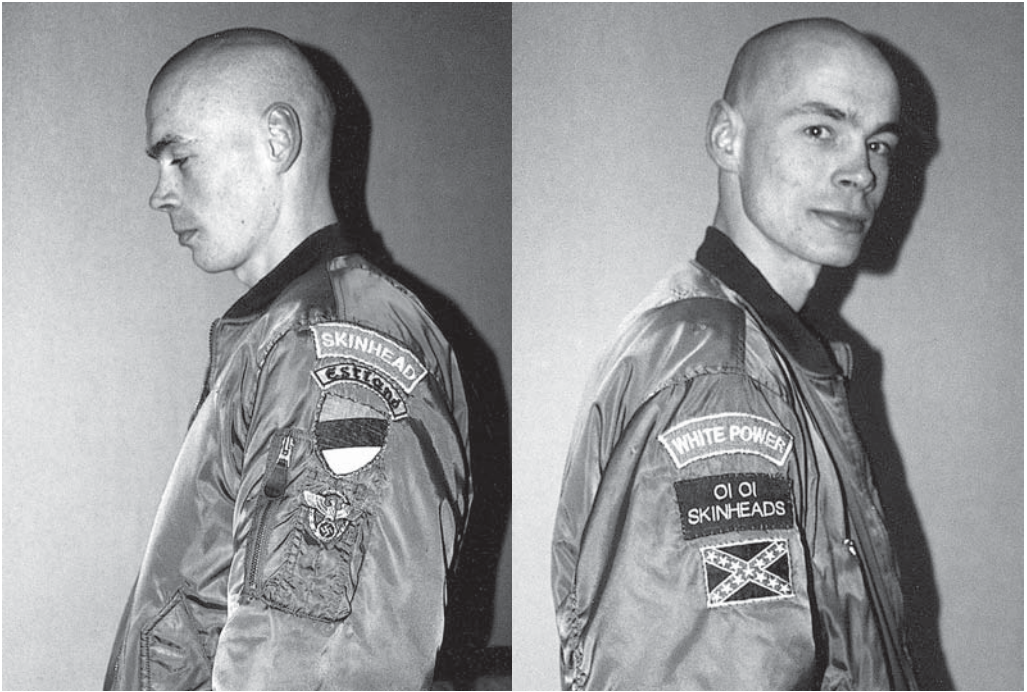
²⁷ Vt. J. L. Beatty. Southern Poverty Law Center on U.S. Radical Right and Globalization. – <http://csf.colorado.edu/forums/ipe/2000/msg01323.html>: "More and more, people on both ends of the traditional political spectrum – particularly those who are young – are finding that their world views overlap. They are opposed to what are seen as the homogenizing forces of globalism. They despise capitalism, with its tendency to concentrate wealth and to make people and economies more and more alike – turning the planet into what is seen as a bland and materialistic McWorld. They pine for nations of peasant-like folk tied closely to the land and to their neighbors. They fight for a pristine environment, a land unsullied by corporate agriculture and urbanization. They detest man-centered philosophies, seeing animals as no less important than humans. They reject rationalism in favor of a kind of mystical spirituality. Above all, these mainly young people – in some ways, the descendants of the "back-to-the-land" hippies of the 1960s – favor decentralization." Vt. ka N. Mamatas. White supremacists infiltrate the anti-globalization movement. – In *These Times*, September 13, 2002. – <http://www.rickcross.com/reference/alliance/alliance20.html>

²⁸ Vt. ka ühe skinniliidri Tauno Rahnu loodusluuletusi "Kevad tuli" ja "Tali" *Minnesota Postimehes* nr. 321. (Rahnu 2002)

²⁹ Vt. võrdluseks J. Biehl. *Ecology' and the Modernization of Fascism in the German Ultra-right.* – <http://www.spunk.org/library/places/germany/sp001630/janet.html>

³⁰ Vt. nt. Martin 1999; Ture, Hamilton 1999.

³¹ "Beauty must be reflected out of your own eyes. A Negro must be beautiful to a Negro, as an Anglo-Saxon is to an Anglo Saxon. The highest standard of beauty, therefore, for a Negro, is the Negro. Never allow any race to say that your race is not beautiful. If there is ugliness in race, it is in the other race, not in yours, because the other race looks different to you. To the Anglo-Saxon the Mongol is ugly; to the Mongol the Anglo-Saxon is ugly. Compare the Anglo-Saxon and the Negro, it is the Anglo-Saxon who is ugly, not the Negro. The long sharp nose of the European cannot be considered beautiful against a strong, healthy, air-free nasal passage of the black man who is free from those nasal defects that make health difficult. The thin lip of the European could not be beautiful compared with the strong, healthy and developed lips of the African. These are the ways self-respecting people see themselves. The round healthy face of the African is much more beautiful than the straight, sickly looking face of the European." (Garvey 1999, lk. 228)

Eriti silmatorkavad varrukaembleemid Tõrvandi *skinhead*’il. Foto: Marika Mikkor 2002

deks või kiilakateks). Paljudes inimestes tekitab kiilaspeade nägemine ebameeldivustunnet ja sageli näidatakse seda ka välja ebasõbralike pilkude ja repliikidega. Nii peavad mõned skinnid kaaskodanike kurje pilke ja märkusi oma elulaadi osaks. (Vt. nt. *Skinheads*.) Kohati tundub sel juhul olevat tegu sadomasohhismiga. Ühiskonna suhtumist võib käsitleda marginaalsesse alakultuuri kuuluvate isikute ahistamisena väliste tunnuste põhjal. Olgugi et ühiskonnas on laialdaselt diskuteeritud sõna “neeger” kasutamise sobivuse või ebasobivuse üle,³² on täiesti lubatav nn. kiilaspeade nimetamine kõikvõimalike solvavate nimetuste ja väljenditega lausa päevalehtede veergudel. Nii on neid nimetatud näiteks *nullpeadeks* (Vals 2001), *piiratud aruga jõmpsikateks* (Mõistlik 2001), on kasutatud ka sellist eufemismi nagu *kurja lilled*. Ühiskonnas pruugitav verbaalne vägivald

leiab ajakirjanduses laialdast tähelepanu vaid “ründaja” ja “ohvri” teatavate välistunnuste puhul, “ohvriteks” on üldtuntult mustanahalised, “agressoriteks” aga “kiilaspead”.

Osades uuringutes on rõhutatud, et alati peaks ära kuulama kõik konflikti osapooled. Nii on skinnid mulle väitnud, et mitmel korral on välismaalased neid ise tülitanud, tulles rõivastuses nähtud valge jõu sümbolikat nähes seletama, et *white power* on paha. Aga just see teguviis ongi ahistamine välistunnuste põhjal.

Skinnide rõivastuses on kõige tüüpilisem lenduri- ehk bomberjope ning militaarsaabaste kandmine aasta läbi. Bomberi käised varustatakse embleemidega, neist tavalisimad on tekstiga “skinhead”, “Estland”, “Estonia”, “white power” ning Eesti Vabariigi lipp ja Ameerika konföderatsiooni lipp.³³ Mõnel on varrukal ka Kolmanda *Reich*’i sümbol – svas-

³² Küll aga on maailmas lubatud kasutada nii sõna “slaavlane” kui ka “slave” – ori, olgugi, et sõnatüvi “slave” arenes sõnast slaavlane neil sajandel, kui teiste hulgas oli populaarne kaubelda slaavi päritolu orjadega. (Davis 1999, lk. 61)

³³ Konföderatsiooni lipu kohta vt.: Graphic Symbols. Hate On Display: A Visual Database of Extremist Symbols, Logos and Tattoos.– http://www.adl.org/hate_symbols/racist_confederate_flag.asp

tikaga kotkas.³⁴ Vahel peetakse seda üheselt natsionaalsotsialistlikule liikumisele pühendumise märgiks, kuid see ei pruugi alati nii olla. Eesti lipp sümboliseerib patriotismi, konföderatsiooni lipp olevat mustanahaliste ärritamiseks. Embleemid võivad peegeldada maailmapildi kirevust, n.-ö. sünkretismi, kuid mõnel juhul võivad need olla ka lihtsalt uhkustamiseks. On küllalt tüüpiline, et vanematel “tegitajatel” on embleemid tagasihoidlikumad. Militaarsaabastest kantakse Tartus peamiselt Doc Martensi firma omi ja Alpe, viimasel juhul on tegu tellimustööna valmistatud saabastega, mille tallad – Alpid on imporditud Soomest. Jope all kantakse erinevaid särke ja pusasid. Kõige levinumad on T-särgid, millel esineb viikingitemaatikat, natsi- ja valge jõu sümboolikat ning lemmikansamblitega seonduvat. Triiksärkidest on skinnide puhul klassikaliseks ruudulised kahe klapptaskuga särgid, mis sümboliseerivad kuulumist tööliklassi hulka. Lisandunud on ka Saksa maavägede – *Wehrmacht*’i vormisärk, mis võib tähistada seotust natsiideoloogiaga või olla grupikuuluvuse tunnuseks. Vanemad skinnid kannavad Inglise firmade Ben Sherman ja Fred Perry polosärke ning Lonsdale ja Pitbull’i pusasid ja T-särke ja palju muud. Pükstest on skinnide puhul klassikaliseks helesinised kitsad teksad, mille sääred kääratakse enamasti üles, lisandunud on mustad teksad.

Umbes kuus aastat tagasi muutus rõivastus militaarsemaks, teksade kõrval läksid moodi erinevad militaarpüksid, näiteks sinepikarva, mustad ja laigulised. Kantakse ka trakse, eriti igasuguste ürituste ja tähtpäevade puhul, traksid on enamasti valged, on ka kirjuid ja haruharva punaseid. Mustadele ja rohelistele bomberitele on lisandunud laigulised militaarjoped.

Natsisümboolikat kantakse rõivastel ja *tattoo*’des sageli provotseerimiseks, kuid esineb ka natsiajaloo idealiseerimist. Natsi-Saksamaal hoolitseti tööinimeste käekäigu eest

Tauno näitab, kuidas peavad olema seotud saapapaelad ja kääritud püksisääred. Foto: Marika Mikkor 2001

ja Hitler päästis Euroopa kommunistide käest. Siiski pole Hitler Tartu skinnide kultusisik. Näiteks on Tartus bomberjopel kantud numbrisümbolit 88. 8 tähendab kaheksandat tähte tähestikus ehk *h-d*. Maailmas loetakse 88 sümboli tähenduseks natsitervitust “Heil Hitler!”,³⁵ tegelikult tähendavat see konkreetsel juhul Tartus hoopis “Heil Hessi!”, mõne inimese puhul võib see tähendada aga hoopis “Heil Himmlerit!”.

Mõned skinnid kannavad kaelaketti Thori vasaraga, teised haakristiga: “Haakristi kantakse Eesti Leegioni sõdurite austuseks ja mälestuseks. Thori vasar – otsitakse kadunud juuri võib-olla? Viikingite värk, minevikku idealiseeritakse. Võib-olla neid ei huvita eest-

³⁴ Vt. Graphic Symbols. Hate On Display: A Visual Database of Extremist Symbols, Logos and Tattoos. http://www.adl.org/hate_symbols/groups_national_socialist_movement.asp

³⁵ Vt. Number Symbols. Hate On Display: A Visual Database of Extremist Symbols, Logos and Tattoos. – http://www.adl.org/hate_symbols/numbers_88.asp

laste osa II maailmasõjas. Ise arvan, et mehed tegid väga õiget asja. [– – –] Haakristi mina ei kannan. Haakristil pole eelist sirbi ja vasara ees. Kui saaks leegionäride märgi.” (Mikkor 2001–2002)

Thori vasarat võidakse kanda ka ilma igasuguse ideoloogilise põhjendusega: “Thori vasar, minu jaoks on ta lihtsalt üks paljudest ehetest, ma ei kannan teda sellel eesmärgil, et kui keegi peale vaatab, saab aru.” (Mikkor 2001–2002)

Viikingitemaatikat esineb lisaks ehele rõivastuses, nt. keldimustreid, viikingite ja viikingilaevade pilte särkidel ja pusadel. Samu motiive võib kohata tätoveeringutes: “Mõnel on vaid mütoloogilised teemad, Odin ja Thor. Eks nad midagi ikka tähendavad, see on kauge, ilus ajalugu. Eestlastel olid teised jumalad, ülevõetud asi. Et teiste skinnidega paremini kokku sulada, selleks on põhjala usundi komponendid.” (Mikkor 2001–2002) Enamikul skinnidest on usulised tõekspidamised mitmekülgsed ja määratlemata, kuid leidub ka odiniste.

Valged saapapaalad sümboliseerivad Tartus enamasti valget jõudu, kuid ülemaailmselt see pole nii, valgeid saapapaelu kannavad mujal maailmas näiteks ka *gay*-skinnid ja vasakpoolsed. Valgeid paelu kannavad Tartus

mõned iga päev, enamik aga pidupäevadel.

Maaailma mastaabis peetakse valgeid saapapaelu meediapoliitiliselt äärmiselt huvitavaks aspektiks, nii on neid sageli ühelselt peetud valge jõu liikumise tunnuseks. Tegelikult pole see nii, skinnide rõivastusega seotud sümbolikaale on iseloomulik paljuvariantus. Isegi kui mingil värvil või eelistatud rõivafirmal on teatav sümbolistlik tähendus, ei pruugi kõik rõivakandjad “ametlikku” tähendust teada. Näiteks on Lonsdale firma logole omistatud natsionaalsotsialistlikku tähendust. Kui kantakse selle logoga T-särki poolavatud bomberjope all, paistavad välja vaid tähed NSDA, mis pidavat assotsieeruma parteiga NSDAP ehk Die Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (1933–1945).³⁶ Ometigi kannavad Lonsdale jt. kultusfirmade rõivaid ja valgeid saapapaelu teisedki skinnid, teiste seas ka *gay*-skinnid.³⁷

Osadel vanematel skinnidel on pidulikeks puhkudeks, näiteks rongkäikudeks baretid ja käesidemed. Svastika silmatorkaval eksponeerimisel on enamasti eesmärgiks šokeerida väikekodanlikku ühiskonda: “Haakristiga käeside oli ostetud rahva ärritamiseks.” (Mikkor 2001–2002) Euroopas on mõnes riigis, näiteks Rootsis,³⁸ Saksamaal³⁹ ja Ungaris⁴⁰ natsisümbolika avalik kasutamine keelatud.

³⁶ Vt. Zeichen und Symbole von rechtsextremen Skinheads und anderen Neo-Nazis. – <http://www.hilchenbacherbuendnis.de/zeichen.htm>: “Die Firma LONSDALE beklagt Umsatzeinbußen in Deutschland, weil sehr viele Nicht-Nazis diese Marke bewußt nicht kaufen, um nicht als Rassist in Verruf zu kommen. Deshalb würde Lonsdale diese rechten geschäftsschädigenden Kunden gerne loswerden und macht auf der englischen Firmenhomepage Werbung für die deutschen Aktionen “Mut gegen rechte Gewalt” und “Augen auf-Zivilcourage zeigen.” – <http://www.lonsdale-london.com/index1.htm>

Vt. ka: History. “Hier findest Du die Definition und die Geschichte von Punks und Skinheads (welche leider eng miteinander verknüpft ist). Plus die Storie der Band Onkelz welche von Rechten und Punks verehrt wird.” Bedeutung des Äusserem. – <http://www.antifan.ch/history.htm>

³⁷ Skinheads: Why boots, bomber-jackets and cropped hair? An Interview with Thomas (“OiSau”). – http://home.snafu.de/oisau/Skinheads/skinhead_e.htm

³⁸ From Free Speech to Terror: The Case of Sweden’s Neo-Nazis. – http://www.adl.org/backgrounders/case_of_sweden_neo_nazis.asp; Sweden. Antisemitism and Xenophobia today. Archive. Institute for Jewish Policy Research 2001. – <http://www.axt.org.uk/antsem/countries/sweden/sweden.htm>

³⁹ Vt. nt. Informationsblatt zur Bekämpfung rechtsextremistischer Straftaten (Stand, August 2001). Niedersachsen Landeskriminalamt. Polizeilicher Staatsschutz. – <http://www.polizei.niedersachsen.de/dst...utz/rechts/informationsblatt/start.html>

Zeichen und Symbole von rechtsextremen Skinheads und anderen Neo-Nazis. Hilchenbacher Bündnis für Toleranz und Zivilcourage. Unterstützt von den Evangelischen Kirchengemeinden Hilchenbach und Müsen sowie dem Bürgermeister der Stadt Hilchenbach. – <http://www.hilchenbacherbuendnis.de/zeichen.htm>; Recht gegen Rechts. DGB Jugend. München. – <http://www.sato-muenchen.de/rechtgegenrechts.htm>

⁴⁰ The Skinhead International: Hungary. A Worldwide Survey of Neo-Nazi Skinheads. The Nizkor Project. – <http://www.nizkor.org/hweb/orgs/american/adl/skinhead-international/skins-hungary.html>

Niisamuti on näiteks Saksamaal ja Rootsis keelatud avalikus kohas saluteerimine (*From...; Informationsblatt...; Zeichen...; Recht...*). Kaks Tartu skinni saluteerisid 2001. aasta aprillis ajakirjaniku ja fotograafi palvel ning pilt avaldati Postimehe esiküljel nende ga kooskõlastamata. (Vt. Päärt 2001) Kuigi Eestis pole saluteerimine seadusega keelatud, pidid mõlemad skinnid kirjutama seejärel politseile seletuskirja. Selline marginaalide ärakasutamine meediategelaste poolt on maailmapraktikas tavaline ning saluteerimine meediaväljaande jaoks võib lõppeda töökohta kaotusega ka riigis, kus see seadusega keelatud pole.⁴¹ Üks Tartu skinniliidritest on väitnud, et saluteerimisega ei kaasne mingit ideoloogiat, sellega demonstreeritakse ühtsust teiste maade skinnidega. (Silm 2002a)

Postimehe kaaneloo ilmumise järel alustas Kaitsepolitsei ulatuslikku karistusoperatsiooni läbiotsimiste ja ülekuulamistega, mis lõppes ühele liidritest kriminaalkaristusega: “2001. aasta kevadel algatas Kaitsepolitseiamet KrK § 72 lg 1 tunnustel kriminaalasja (isiku enda poolt koostatud rahvuslikku vihavaenu sisaldavate ideoloogiliste materjalide levitamine) eriti aktiivselt tegutsenud Tartu *skinhead*’ide liikumise ühe juhi suhtes, keda Tartu Maakohus karistas 2001. aasta suvel 6-kuulise tingimisi vabadusekaotusega 3-aastase katseajaga.” (Kaitsepolitseiameti... 2001)

Eesti Kaitsepolitsei pidas oma tegevust tulemuslikuks: “Eeltoodu ja muude seadusandlusest tulenevate preventiivsete meetmete abil on *skinhead*lik liikumine muutunud tunduvalt vähemaktiivseks, kui see oli 2000. aasta lõpus ja 2001. aasta esimesel poolel. *Skinhead*liku liikumise edasise aktiivsuse pärssimiseks on Kaitsepolitseiameti üks põhilisi ülesandeid viia miinimumini eestlastest *skinhead*’ide kontaktid teistes riikides tegutsevate paremäärmuslike liikumiste esindaja-

tega.” (Kaitsepolitseiameti... 2001)

Maailmapraktikast on teada, et mitmesugused äärmusliikumiste vastu suunatud repressioonid soodustavad mõnedel juhtudel liikumise legaliseerumist. Maades, kus äärmusliikumised praktiseerivad relvastatud vägivalda, soodustavad repressioonid vägivalda laaktide intensiivistumist ja rohkenemist, seda on täheldatud näiteks Rootsis. Repressioonide tagajärjel üritab osa äärmuslasi kohendada liikumise fassaadi üldrespektereitavaks, osa aga pühendub veelgi enam relvastatud võitlusele.⁴² See on ka üks pragmaatilisi kaalutlusi, miks näiteks Rootsis ei keelustata neonatsiorganisatsioone. Illegaalsete äärmuslaste tegemistel on märksa keerulisem silma peal hoida.⁴³

Kuigi näiliselt riietuvad skinnid ühetaoliselt, varieerub nende riietus pisidetallides suuresti ning igaüks täiendab vastavalt võimalustele pidevalt oma rõivakomplekti. Siiski on mõned liikumisega seotud isikud tüdinenud sarnaste riiete kandmisest: “Miks ma peaksin olema keegi teine, et neile meeldida. Miks ma peaksin kogu elu olema ühesugune, nagu nemad. Ma ei pea kandma aastas 12 kuud tanksaapaid, kuigi võin mõelda, nagu nemad. Mina kannan kõiki tossudest tanksaabasteni. [---] Kõik käib standardite järgi. [---] Mulle ei meeldi, kui inimesed näitavad mulle tänaval näpuga.” (Mikkor 2001–2002)

Seega, ühelt poolt püütakse olla tavanormidest erinev, sageli ka hirmuäratav, kuid pikapeale võib see osutada tüütuks. Skinni liikumise alguses – 1960-ndate lõpus – 1970-ndate algul – Inglismaal väljendasid üleskääritud teksad, tanksaapad, ruudulised särgid ja traksid töölisklassi ükskõiksust hetkemoodide suhtes, väljanägemine pidi olema karm ja lihtne. Tänapäeval on nii, et oma stiili raames püütakse siiski detailides olla võimalikult isikupärane ja ajaga sammu pidada. Sar-

⁴¹ Vt. R. Galvin 1996. Hate in the Army. Army Times, 25 March 1996. Racist Organizing in US Military. – <http://civic.net/civic-values.archive/199603/msg00257.html>

⁴² Sweden. Antisemitism and Xenophobia today. Archive. Institute for Jewish Policy Research 2001. – <http://www.axt.org.uk/antsem/countries/sweden/sweden.htm>

⁴³ Samuti on Saksamaal keelustatud organisatsioonide liikmed legaliseerunud ning oma tegevust pigem intensiivistanud: Germany. Antisemitism Worldwide 2000/1. – <http://www.tau.ac.il/Anti-Semitism/asw2000-1/germany.htm>

nasus skinnidega mujal maailmas tähistab kuulumist “supergängi”. (Vt. Marshall 1994, lk. 36)

Rõivad peavad näitama ühtekuuluvust: “On selliseid, kes käivad meiega läbi, aga riideid ei hangi. Kui sul ei ole kahju raha raisata riietusele, see näitab pühendumist.” (Mikkor 2001–2002) Vanemad skinnid on väitnud, et muretsesid endale varustuse alles pärast paariaastast järelemõtlemisaega. Nüüd aga kannavad bomberjopet ja tanksaapaid ka paljud, kellel pole skinniliikumisega midagi pistmist või on vaid niipalju, et neil on skinnidest sõpru ja tuttavaid.

Seega, varem väljendasid rõivad ideoloogilisi tõekspidamisi rohkem. Kuid on üsna tavaline, et mingi stiili järgimine ei pruugi tähendada ka vastava filosoofia ülevõtmist. (Vt. ka Marshall 1994, lk. 34–35)

Rõivastuse meediapoliitiline tähendus

Nähtus, kus “normaalsed” noored matkivad subkultuuride rõivastiile, on tuntud üle maailma ning näiteks Ameerika Ühendriikides, kus tuleb sageli ette tänavavägivalda ja koguni jõukudevahelisi sõdu, peetakse seda väga ohtlikuks. Nii võidakse tavalist noort pidada mingi grupeeringu liikmeks ning rünnata teda rivaalitseva rühmituse poolt.⁴⁴ Samas on igasuguste jõukude ja rühmituste rõivastuse matkimist ajast aega peetud *cool*iks. Nii näidi kuraasikam, saadi osa mingi alakultuuri glamuurist. (Vt. ka Marshall 1994, lk. 10) Alakultuurile tüüpilisi rõivaid kannavad mõned noored, kel pole selle liikumisega midagi ühist või on neil sellega seotud sõpru või soovivad nad liikumisega tulevikus ühineda.

Tartus on ette tulnud vastupidiseid olukordi – kuritegelikud noored, näiteks narkomaanid, on rõivastunud skinnide moodi ja nii on nende sooritatud pahateod omistatud ava-

likkuse silmis skinnidele. Selle kohta võib tuua mitmeid näiteid, eriti leidis ühiskonnas vastukaja ühe kanadalanna ründamine narkomaanide poolt 2002. aasta jaanuaris. Ohver, kellelt päise päeva ajal kesklinnast mitte kaugel rööviti raha, väitis, et ründajateks olid skinnid. Keegi suvaline skinn viidi ka politseisse tuvastamisele ja kogu seltskond oli traumeeritud. Tartu Postimehes mainiti kirjatükis “Juhtus: Röövlid ründasid kanadalannat”, et ründajateks oli “tumedais rõivais ja tanksaabastes noorukite 5–6-liikmeline kamp” (Juhtus... 2002). SL Öhtuleht avaldas aga järjekordse laimuartikli, milles avaldati ohvri subjektiivseid ütlusi: ““Olen *skinhead*´ide rünnakust siiani hirmul. Esimesel võimalusel naasen koos lapsega koju Kanadasse!” väriseb hirmunud Kareni hääl veel paar nädalat pärast kallaletungi, kui põetud peaga pätid tal päise päeva ajal Tartus lapsevankri käest rebisid ja naise paljaks röövisid.” [– –] “*Skinhead*´id ei hooli mitte millestki! Isegi pisikesest lapsest mitte.” Alles artikli lõpus toodi ära politsei pressiesindaja väide: “Kõik siiani kogutud andmed näitavad, et tõenäoliselt polnud *skinhead*´idel selle kuriteoga mingit pistmist.” Samas on siiski lisatud kohustuslik siltide kleepimine: “Kaitsepolitsei andmeil on Eestis sadakond *skinhead*´i, kes põhiliselt tegutsevad Tallinnas ja Tartus. Nad on töötud või juhutöid tegevad noorukid, kes löövad aega surnuks õlut juues ning tänaval inimestega tüli norides.” (Michelson 2002)

Selle juhtumiga seoses külastasid Tartut Kanada ja Ameerika Ühendriikide suursaadikud ning üksmeeles linnavõimudega aeti korralvalve puudujäägid skinnide kaela. Tartu Postimehe artiklist “Suursaadik tundis muret rassinähtuste pärast Tartus” jäi selgusetu, millised rassinähtused valmistasid muret. Küll aga oli linnapea mures Tartu maine⁴⁵ pärast: “Linnapea sõnul on *skinhead*´id muutunud Tartus täiesti eriliseks teemaks

⁴⁴ Vt. nt. R. Walker. Clothing. Gang Identification Training and Expert Witness. Gang Or Us. <http://www.gangsor.us/clothing.html>

⁴⁵ Vt. ka: Arvamus 2001: “Mida enam õlakehitust ning suhtumist, et küll homme jõuab, nad ei tee ju midagi tõeliselt hullu, hakka siis kohe keelama jne, seda raskem on demokraatlikku ühiskonda diskrediteerivat nähtust ühiskonnast välja juurida.”

ning sisuliselt pole enam tähtis, kui palju on linnas end *skinhead* 'ideks pidavaid noormehe. "Tähtis on see, et Tartul on praegu teatud ringkondades rassistliku linna maine ja meie asi on sellest vabaneda," tunnistas linnapea." (Silm 2002) Seega oli esmatähtis linna maine teatud ringkondades, mis on ka mõistetav. Maailmapraktikas on aga kohalikud võimud oma kodukoha maine päästmiseks püüdnud vahel pigem skandaale siluda, mitte üle paisutada, väänates tõtt kohalikele noortele soodsamas suunas.⁴⁶ Seekord leiti aga, et narkolinnast sobivam on rassistide linna imidž.

Seda, kuidas meedia võib kujundada linnale "natsilinna" maine ja mida see endaga kaasa toob, on kirjeldanud Yngve Carlsson Norra Linna- ja Regionaaluringute Instituudist. Seesugust meedia ülereageerimist on ta nimetanud "paanikakäitumiseks" või "rumalaks" käitumiseks (*panic-action* ja *silly action*), mis toob kaasa düsfunktsionaalsed tagajärjed.⁴⁷

Meedia loodud Tartu mainet illustreerib eriti hästi artikkel "Rassistide Eeden Tartu": "Tallinnaga võrreldes elab rassist Tartus nagu paradüüsis. Väiksemas linnas torkab kõik kohe silma. Üks neeger Tartu tänavapildis mõjub sealsele *skinhead* 'ile nagu kolm musta jalgpallitiimi pealinna rassistile tema koduaias. Lihtne näha, lihtne mõnitada. Tartu elu keeb ühe keskuse – Raekoja, ülikooli peahoone ja Pirogovi platsi ümber. Rassist võtab Pirogovis positsiooni sisse (haakristiga linte ei julge nad enam kanda, aga neid tunneb ära valgete saapapaelte järgi). Varem või hiljem peab neeger peahoone suunas mööduma, sest tõenäoliselt tuli ta Tartusse ülikooli. Lendabki labane söim. Vahel puruneb ka seljas õllepudel või tabab rusikahoop nina. [– – –] Tänu Tartule eestlane ehk teadvustab, et piiratud aruga jõmpsikas sandistab oma jõhkruksuga liiga lihtsalt mõne inimese hinge." (Mõistlik 2001)

Skinnid aga ei kuulugi nähtavasti inimes-

te kategooriasse, neid võib söimata ja süüdistada karistamatult. Kui üks skinniliidritest pöördus "kanadalanna küsimuses" õigluse jaluleseadmiseks Postimehe poole, siis avaldati temaga pikk intervjuu, kus põhisõnum kadus muusse infomürasse: "Mis puutub sellesse kanadalannasse, siis meie teda ei puutunud." (Silm 2002a) Olen vestelnud sel teemal paljude inimestega ja tean, et avalikkuse silmis peetakse skinne senini "väärakateks ajukäebikuteks", kes ründasid lapsega naist.

Kui Euroopas ja Ameerika Ühendriikides tegelevad noorteprobleemidega, sealhulgas skinheedlusega erinevad kohalikud instantsid ja uurimisrühmad, rõhutades liikumiste lokaalset omapära ning vajadust reageerida vastavalt igale konkreetsele juhtumile, siis Eestis loodeti saada kõige aktuaalsemat informatsiooni Ameerika Ühendriikidest Föderaalse Juurdlubüroo spetsialistidelt. Eesti Vabariigi Siseministeerium ja Ameerika Ühendriikide saatkond tellisid FBI-lt vihkamiskuritegusid käsitleva seminari. Siseministeeriumi sisejulgeolekupoliitika nõuniku Jaanus Rahumägi väitel olid seminari kavandamise üheks algtõukeks Tartus skinnide ja tumedanahaliste linnakülaliste vahel juhtunud intsidendid. Sama aasta suvel saabus grupp FBI agente õpetama Eesti politseinikke. FBI juriidiline atašee Eestis William Moschella iseloomustas õpetajaid-agente järgmiselt: "Need mehed teavad *skinhead* 'idest rohkem kui need noorukid tänaval, kes end *skinhead* 'ideks nimetavad."

Seega on Ameerika kogemusele tuginedes meie oma kodused skinnid juba paika pandud ja Ameerikast saabunud spetsialistid teavad kõige paremini, kellega on tegu. Vastavalt sellele jagati ka väärtuslikku informatsiooni meie politseile. "Oluline, et Eesti politseil oleks võimalikult kaasaegne info, kuidas selliste nähtustega ümber käia, lisaks politseile saavad õpetust prokurörid ja koh-

⁴⁶ Vt. juhtumit Rootsi väikelinnas Valbergis: U. Rantakeisu, S. Almgren and B. Starrin. Racially Motivated Violence or Just a Common Disturbance? Interpreting the Underlying Meaning of Events in a Small Community in Sweden.– <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/julkaisut/virtanen/contents.html>

⁴⁷ Y. Carlsson 2001. Knowledge-based Action Against Racial Violence. How to organise and transfer knowledge from experienced researchers and practitioners to new localities confronting racist or neo-nazi violence. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>

Barett, mida kanti rituaalsetel
pidustustel.
Foto: Marika Mikkor 2001

*Skin-girl*i kaelaehted,
valmistanud *skinhead* Tauno.
Foto: Marika Mikkor 2002

Tätoveering *skin-girl*i puusal.
Foto: Marika Mikkor 2002

tunikud.” (Päärt 2001a) FBI agentide loenguid kuulasid politseinikud Tallinnast, Tartust, Pärnust. (Päärt 2001)

Ameerika Ühendriikide *skinhead*’e peetakse maailma kõige ohtlikumateks, relvadeks pole neil mitte saapad ja pesapallikurikad, vaid tulirelvad ja lõhkeaine.⁴⁸ 1980.–1990. aastail toimusid Ameerika Ühendriikides mõnes paigas erinevate skinnijõukude vahelised sõjad, millest on kirjutatud raamatuid⁴⁹ ja vändatud filme.⁵⁰ Siiski peavad mõned teadlased Ameerika Ühendriikide puhul eriti aktuaalseks hoopis seal esinevat valgete politseinike vägivaldsemist mustanahaliste kallal, surmaga lõppenud brutaalsustest on koostatud uurimusi. Paljud politseinikud näevad siselinna mustades kogukondades sõjapiirkondi, kus nagu Vietnamis oli igäüks potentsiaalne vaenlane, ja kus tuleb kõigepealt tulistada ja alles seejärel küsimusi esitada. (Smith 1999, lk. 164–166) Arvatakse koguni, et politseivägivald on sisuliselt vahetanud välja Ku Klux Klani ja teised valged terroristlikud grupid,⁵¹ olles mustanahalistele individuaaltasandil peamine rassistlik oht. (Smith 1999, lk. 164) Selles valguses on üpriski lõbus lugeda Tartu Postimehest meie kohalike “rassistide” vägitegudest: “Tartu politseisse on jõudnud neli sõimu ja mõnitamise juhtumit, kuid tegelikult on neid olnud rohkem ja siit põgenenute hirmumuljed ei jää kindlasti ainult nende endi teada.” (Kurja lilled 2001)

Ent vaadelgem Postimehes avaldatud Tartu rassismiilmingute registrit:

1) 12. juunil 2000 kell 20.30 tülitasid kaks noorukit (1981. ja 1970. aastal sündinud) Narva mnt. ühiselamute juures huligaansel ajendil afroameerika päritolu professorit Julia Brookinsit. Tartu halduskohus piirdus tülitajate hoiatamisega.

2) 21. juuli 2000 hilisõhtul tülitati Raekoa platsil huligaansel ajendil tumeda nahavärviga erariides Ameerika sõjaväelasi. Politseipatrull pidas huligaanitsejad kinni, Tartu halduskohus karistas neid kaheööpäevase haldusarestiga.

3) 2. augustil 2000 sülitas 1985. aastal sündinud noormees huligaansel ajendil USA kodaniku pükstele ja teda karistati 530 krooni suuruse rahatrahviga.

4) 14. augustil 2000 tülitas 1982. aastal sündinud noormees huligaansel ajendil Tartu linnas Jaapani kodanikku, teda karistati 552 krooni suuruse rahatrahviga.

5) Tänavu (s.o. 2001. aasta augustiks) pole registreeritud ühtki juhtumit (Päärt 2001a).

Ka FBI eriagendid said Tartus omal nahal kogeda kohalikku vägivalda. “FBI eriagendid langesid Tartus sõimu ohvriks: Kaks tumedanahalist FBI eriagenti, kes saabusid USAst Eesti politseinikele *skinhead*’ide ja rassismikuritegudega toimetulekut õpetama, sattusid ise Tartu kesklinnas rassistliku sõimu ohvriks. ““Ma ei ütleks, et nad olid *skinhead*’id. Tavaliselt riides noored, joonud,” ütles Föderaalse Juurdlusbüroo (FBI) juriidiline atašee Eestis William Moschella,

⁴⁸ The Skinhead International: The United States. A Worldwide Survey of Neo-Nazi Skinheads. The Nizkor Project. – <http://www.nizkor.org/hweb/orgs/american/adl/skinhead-international/skins-united-states.html>

⁴⁹ L. Christensen. Skinhead Street Gangs; Christensen, Loren W. Gangbergers. Understanding the Deadly Minds of America’s Street Gangs; Moore, Jack B. Skinheads Shaved for Battle. A Cultural History of American Skinheads; Ridgeway, James. Blood in the Face: The Ku Klux Klan, Aryan Nations, Nazi Skinheads, and a New White Culture; Hamm, Mark S. American Skinheads. The Criminology and Control of Hate Crime. (Praeger Series in Criminology and Crime Control Policy).

⁵⁰ Skinhead Civil War- <http://www.web.net/~ara/documents/news/documentary.html>

⁵¹ Autoriteetsed uuringud on näidanud, et Ameerika Ühendriikides on vaid tühine osa, s.t. 5 % piires nn. vihkamiskuritegudest (kuriteod, mis on sooritatud ohvri nahavärvi, usuliste tõekspidamiste või seksuaalse orientatsiooni tõttu) ja etnilisest vägivaldast toime pandud mitmesuguste organiseeritud “vihakamigruppide”, sh. *skinhead*ide poolt. Enamasti on ründajateks tavanoored, sageli alkoholi või uimastite mõju all olles. Vt.: Hate Crimes Today: An Age-Old Foe In Modern Dress. American Psychological Association. 1998. – <http://www.apa.org/pubinfo/hate/>; Factsheet: What is Etnoviolence? The Prejudice Institute. – <http://www.prejudiceinstitute.org/ethnoviolenceFS.html>

kes oli oma kolleegide saatja õhtustel Tartu tänavatel.” (Päärt 2001a)

Olukordade erinevust arvestades tundub, et kui Tartus ei suudeta küsimustega tegeleda, siis oleks otstarbekam nõu küsida Euroopa, eelkõige aga Põhjamaade spetsialistidelt. Sellistel puhkudel selgitatakse kõigepealt välja probleemi olemus, kas konkreetse liikumise poolt on olemas reaalne oht, milline on olnud meedia ja kohalike võimude negatiivne roll selles küsimuses ja kuidas oleks võimalik probleeme paindlikult lahendada.⁵² Siiski ei anna Tartu rassismiilmingute poolt veel isegi mitte Euroopa linna mõõtu välja. Samuti arvas endine Tartu linnaeape Roman Mugar 1998. aastal, nentides siiski, et mängus on Tartu, ülikooli ja terve Eesti maine: “Paljud on ennustanud, et kui Eesti läheb Euroopa Liitu, siis hakkavad ka siin türklaste ühiselamute juures toimuma pogrommid. Mis tähendab seda, et Euroopas ei ole selline asi tundmatu, ja minu küsimus ongi, kumbapidi siis Tartu rohkem Euroopa linn on – kas siis, kui siin toimuvad sarnased asjad mis mujal Euroopas, või siis, kui siin on Euroopast tunduvalt erinev mikrokliima. Ehk siis parem.” (Sarv, Roonemaa 1998) Nii leidis ta ka, et iga noorukitega seotud juhtumit ei saa vaadelda rassismiilminguna: “Olen kuulnud, et Eestis on inimest löödud hullumate asjadega kui õllepudel. Aga kas löömise põhjuseks on olnud nahavärv või mingi muu ajend... Kas saab sellest juhtumist teha kaugeleulatuvaid järeldusi rassismist, selle võimalikust tekkest või Tartust kui rassismikoldest – seda ma küll ei julgeks.” (Sarv, Roonemaa 1998) Käsitleti juhtumit, kui üks väidetav skinn oli visanud mustanahalist tudengit õllepudeliga. Ohver, Sri Lankast pärit tudeng Peter, kahetses: “Võib-olla ma suudaksin kellegi ära tunda, ja õigesti tunda, aga mis edasi? Neid ei pandaks eluks ajaks vangi või eluks ajaks kusagile mujale, ja nad tulevad linna tagasi.” (Sarv, Roonemaa 1998) Ilmselt ei pandaks ka Sri Lankal inimest õl-

lepudeliga viskamise eest eluks ajaks vangi. On aga üsnagi küsitav, kas tegu oli skinnidega, sest: “Peter tunnistab, et tema ei tunneks kimbutajaid ära. “Neil kõigil olid kiilaksatud pead ja nahktagid – samasugune vorm. Minu meelest on identifitseeritav osa neist väga väike.”” (Sarv, Roonemaa 1998) Minu andmeil on Tartu skinnidega seotud isikuist vaid üksikud hapramad naissoost kaaslased kandnud pikka nahkmantlit – kas nemad ründasidki neegertudeng Peterit? Need naisisikud pole aga kiilakad. Skinnidele on omased bomberid, mida on ometigi raske segi ajada nahktagidega. Minul kui etnoloogil pole õnnestunud näha veel ühtki meessoost skinni nahktagi.

Rääkimata minimaalsemastki süüvimisest liikumise spetsiifikasse, pole ajakirjanikele enamasti selge olnud isegi Tartu skinnide välistunnused, nn. vormiriietus. Siltide kleepimisel pole vaevutud tutvuma ei skinnide sisemise ega välise olemusega. Lisaks kurikaelte kiilaspäisusele on korduvalt viidatud välise tunnusena nahktagide kandmist. Ajaleheartiklites korrati sõnumist sõnumisse nahktagi nagu mantrat: “Viimastel päevadel on olnud palju juttu *skinhead*’idest – Eesti peale kokku umbes poolteistsada väljakutsuva välimusega noormeest, kellele meeldib nullsoeng, nahktagid ja natsisümbolika.” (Kurja lilled 2001); “Küsimus pole välises küljes – raseeritud peades, teksade või naha kultuses, tanksaabastes, ka mitte agressiivse muusika eelistamises...” (Arvamus... 2001); “Kuidas sa unustad, kui lehed on nullsoengu, nahktagide ja natsisümbolikaga tüüpe täis. Iga kolme lause tagant üks skinn. Eesti inglisenatsid.” (Vals 2001).

Traditsiooniliste skinnide elulaadi kirjeldaja George Marshall on maininud, et skinnid armastavad oma vägivaldset imidžit ja et neile meeldib alati sattuda ajaleheveergudele. (Marshall 1994, lk. 39) Mulle tuttavad skinnid on reageerinud kohalikele selleteemalistele meediaüllitistele üpriski valulikul.

⁵² Y. Carlsson 2001. Knowledge-based Action Against Racial Violence. How to organise and transfer knowledge from experienced researchers and practitioners to new localities confronting racist or neo-nazi violence. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>

Tundub, et just omaaegseid traditsioonilisi skinne iseloomustas mõttetu vägivald.

Asjatundjalgi pole alati välistunnuste põhjal sugugi kerge saada selgust inimeste grupikuuluvuses, eriti kui tegu on oletatava ohuolukorraga või kui on hämar. Isegi siis, kui mingis suuremas noortekambas juhtub olema kas või ainult üks-kaks skinni, omistatakse üleastumised skinnidele. Sellist eksimist olen kogenud isegi. Tõrvandis hirmutasid varem pimedatel sügis- ja talveõhtutel mõned kuraasikad noormehed paneelmajade vahel kaupluse ja prügikonteinerite lähedal prügi välja viivaid või poodi suunduvaid naisi ja lapsi. Mullegi on möödumisel poetatud noortekambast ebasõbralikke repliike. Sellist ahistamist kvalifitseeritakse verbaalseks vägivallaks ja ähvardavaks käitumiseks. Kord otsustasin isikutes ja asjaoludes selgust saada. Pimedas ja kaugelt polnud mulle näha muud kui kahte noormeest bomberjopedega, kelle varrukaembleemid paistsid kaugele. Astusin lähemale ja minu pärimise peale selgus, et 5–6 noormehest vaid kaks olid skinnid ja kuna nad olid pikemad ja silmapaistvamad, omistasin ebaviisaka ja agressiivse käitumise iseeneslikult neile. Nii olin ka varem arvanud, et kus iganes Tõrvandis esines noortepoolset ähvardavat käitumist, olid asjaosalisteks skinnid. Nüüd küsisid skinnid minult, kas nad ei tohi enam kaupluse juures oma klassisvendadega isegi vestelda või peavad selleks minema koju rõivaid vahetama – ei saa ju nad vastutada oma kaaslaste eest.

Selliseid identiteediuringuid ei soovita ma praktiseerida kohates kodust kaugemal pimedas linnatänaval liikudes ähvardava käitumisega noortekampa. Siis tuleb säilitada külma rahu ja vältida omapoolseid provokatsioone. Skinniliikumisega seotud isikuist on ohtlikuimad *wannabe*´d, kes soovivad saada skinniks, kuid seda veel pole ja võib-olla ei saa selleks kunagi. Niisamuti on ohtlikud nooremad, kes on küll liikumisega ühinenud, kuid kelle identiteet on siiski välja kujunemata. Selliste puhul pole kaaskodanike mõttetu tü-

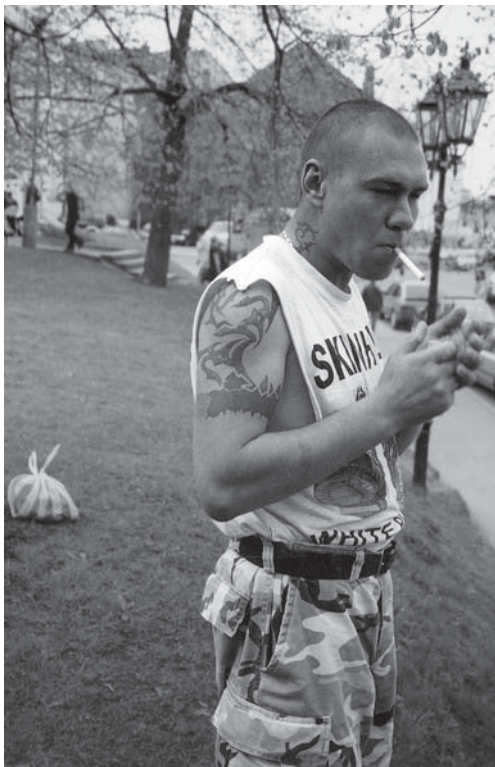
litamine ja ähvardav käitumine välistatud.⁵³

2000. aasta novembris omistati Tartus skinnidele ühe *wannabe* poolt toime pandud kalmisturüüstamine: “Tartu politsei korra-kaaitseosakonna komissar Tarmo Stokkeby ütles, et ööpimeduses ei märganud politsei midagi kahtlast ja ka noored väitsid, et nad ei teinud miskit halba. “Hommiikul aga võtsid süü omaks, kusjuures noorem poiss väidab, et tema üksi lükkas sambad ümber,” lausus Stokkeby. “Sama poiss on oma skinheadlike vaadete pärast meile varasemast teada. Nüüdki põhjendas ta oma käitumist sellega, et on skinhead ja võitleb eesti rahvuspuhtuse eest.” Tartu politsei jälitustalituse andmeil kannatasid Tartu kalmistud viimati suure rüüstelaine all 1992. ja 1993. aastal, mil lõhkumas käisid satanistid. Korraga rüüstati mitukümmend platsi. Samal Pauluse kalmistul mõnitasid satanistid ka laipu: üks surnu tassiti välja käärkambrist ja aeti aiateiba otsa, mullast kaevati välja naise laip ning rahuldati selle kallal sugukirge. Tookord kurjategijad tabati.” (Aotäht 2000; vt. ka: Juhtus... 2000)

Seega pole sugugi alati selge, kas tegu oli lihtsalt huligaanide, skinnide või satanistidega. 2000. aasta novembris rüüstati ka Pauluse kalmistut, mispuhul tegutsejad kvalifitseeriti lihtsalt huligaanideks: ““Algul olid nad niisama küünlaid kustutanud, siis jäid ette ristid, siis plaadid ja nii see läks. Enda kinnitused olid nad kained,” rääkis Sepp. “Ülekuulamisel võtsid poisid süü üsna kiiresti omaks. Tegude pole proffidega, kes oleks püüdnud keerutama hakata.” Osa riste lükkasid poisid tagurpidi maasse, jäljendades satanismi, kuid Sepa hinnangul teadlike satanistidega siiski tegu pole. “Üks neist kannab küll risti tagurpidi ja tunnistab, et tunneb satanismi vastu huvi, kuid selle ideoloogiast suurt midagi ei teadnud. Rohkem jäljendamise asi,” lausus politseitöötaja.” (Aotäht 2000a)

Sellesse, et nende liikumisele omistati hauarüüstamine, ei suhtunud skinnid sugugi hurraahüüetega. Kohe esitati Postimehele omapoolne selgitav pöördumine, kuid “paa-

⁵³ Ka vanemad Joensuu skinnid on väitnud, et juhuslike möödivate inimeste tülitamine on iseloomulik noortele, kes soovivad saada grupi liikmeteks. (Puuronen 1997)

Veteran-skinn Suur-Viki Pirogovis Tartu linnavalitsuse akende all.
Foto: Marika Mikkor 2002

riagrupi” arvamusavaldust ei trükitud ära. Skinnid keelasid kalmistul vandaalitsenud noormehel bomberjope kandmise – “nüüd paned dressid selga!” Ühiskonna silmis jäi tegu skinnide kontosse. Nii on ka suhtumine hauarüüstajatesse ülemaailmselt diferentseeritud. Kui on tegu juudikalmistutega, omistatakse süü automaatselt skinnidele või neonatsidele, ülejäänud puhkudel arvatakse süüdlasteks satanistid. Üks Tartu skinnide liidritest on maininud, et “hauarüüstajaid küll endi sekka ei taha”. Kirjeldatud juhtumi puhul oli esialgu plaanis hauarüüstaja jöhker karistamine, mis asendus peamiselt hoiatusega.

Selliste olukordade vältimiseks on skinniliikumise veteranide poolt nii mõnelgi ku-

rikaelal keelatud Tartu linnas kanda näiteks bomberjopet. Normeerimist esineb aga vaid skinnidele teada-tuntud murelaste puhul. Üldiselt arvavad vanemad skinnid, et nad pole sotsiaaltöötajad ega ka linna sanitarid ja et tänavavägivalla ja narkomaanide ohjeldamine jäägu linnavalitsuse ja politsei hooldeks. Küll aga tegeldakse nooremate skinnide korralekutsumisega oma kambas.⁵⁴ Kogu maailmas on valge jõu skinnidel suund suuremale distsiplineeritusele.

Siiski pole kõik Tartu skinniliikumisega seotud isikud üdini aatelised. Kui omal ajal kaaluti rõivastuse hankimist paar aastat, siis nüüd olevat liitunud noori, kelle kohta kasutatakse üsna aegumata liikumises oliivajaid väljendit “kari joodiktatte”. Veel teinegi kurtis: “Praegu on paljud tulnud läbi viinapudeli, on tulnud Pirogovi, meeldib juua meie seltskonnas, räägiti hästi natuke sellest asjast, järgmine päev kolm matsi juures, bomberid seljas ja pead paljad. Minul läks kaks aastat. Nüüd ainult tatikad peale tulevad. Mõned on samamoodi mõtlejad, aga meie juurde ei julge tulla.” (Mikkor 2001–2002)

Rõivastust, ehteid ja muid välistunnuseid peavad maailmatasemel “gängiurijad” grupikuuluvuse identifitseerimisel ebausaldavateks ja teisesteks tunnusteks, liialt palju on igasuguste liikumiste rõivastiilide jäljendamist.⁵⁵ Samas on teada, et just liikumiste veteranid – *hardcore* – on suhteliselt vähem silmatorkava välimusega.

“Nahkehistöö” ehk *tattoo*

Enamik skinniliikumisega seotud inimesi on kaunistanud oma nahka mitmesuguste mustritega või on lasknud endale tätoveerida viikingi- ja natsisümboolikat. Osa mustreid ei kannata ideoloogilist sõnumit, on lihtsalt ornament, mõned aga näevad välja äär-

⁵⁴ Joensuu puhul on väidetud, et sealse skinnirühmituse tuumik kas ei suuda või ei taha teiste *skinheadide* tegevust kontrollida. (Puuronen 1997)

⁵⁵ R. Walker. Clothing. Gang Identification Training and Expert Witness. Gang OR Us. –<http://www.gangorus.com/clothing.html>

Mimikri: viikingisümbolika Törvandi *skinhead*i käel.
Foto: Marika Mikkor 2002

"Pörsatempel" Törvandi *skinhead*i seljal.
Foto: Marika Mikkor 2002

miselt agressiivsed ja mõned seostuvad otseselt *white power*´i või natsiideoloogiaga. Kuid viimaselgi juhul võib tegu olla vaid mimikri-ga, püüdega näha välja võimalikult hirmuäratav. Skinnid ise ütlevad: ärge vaadake pakendit, vaid iga inimest eraldi.

Miks siis selline pakend? See ongi mimikri, tahetakse olla hirmuäratav, kuid samas siiski mõistetav. Olen teisteski skinniuringutes ja ka skinnide kodulehekülgedel Internetis kohanud märkusi selle kohta, et kui kellelgi õnnestub mõne skinni agressiivsest "kestast" läbi tungida, siis võib ta olla üpriski üllatunud, leides eest õrna ja tundliku inimese. Nii et välistunnusena on agressiivsuse näol skinnide puhul tegu esmamuljega.

Vahel püütakse tätoveeringuga varjata mõnda armi või kehva tööd: "Pioneerijuht kirjutas käele pastakaga autogrammi, tegin selle kodus tuši ja nõelaga üle. Sa kirjuta – kes oli hästi kena ja ilus – Ülle –, ma olin temasse armunud. 7. klassis oli see. 1997. aastal tegi selle üle Pasapets, keldiristid. Selleks ajaks oli sinna jäänud mingi täpirida lihtsalt." (Mikkor 2001–2002) Sellist nõela ja värviga käsitsi tätoveerimist on nimetatud ka Polüneesia meetodiks, see oli loodusrahvastel laiemaltki tuntud.⁵⁶ Enamasti on tätoveerijateks kindlad tegijad tuttavate ringist. Kasutatakse omatehtud tätoveerimisaparaate: "Tegi isetehtud aparaadiga. Vana habemeajamisaparaat, kidrakeel jooksis sealt tagant, see nagu ketras sisse-välja sisse-välja, nagu õmb-lusmasina süsteem. Tättuu maksis kaks õlut ja 50 krooni umbes." (1998) (Mikkor 2001–2002) Selliseid aparaate on kirjeldanud ka vanglatätoveeringute uurijad. (Whitley; Schiffmacher, Riemschneider 2002, lk. 8)

Enamasti võtab pildi või mustri valimine aega ning siis mõeldakse veel, kuhu seda teha, "tättuu" ei pea sündima uisapäisa. Juhtub ka, et protseduur võetakse ette ebakaines olekus, seltskondliku tegevusena. Siis on tulemused äraarvatavad. Üks Törvandi skinnidest nägi

⁵⁶ Sergeant. K. Whitley. Tattoos: Recognition and Interpretation. – <http://www.convictsandcops.com/tattoo.htm>; Schiffmacher, Riemschneider 2002, lk. 7–8.

oma seljal olevat “tättuud” esmakordselt seejärel, kui ma olin seda pildistanud. “See on nagu pörsatempel. See on purjuspäi tehtud, kindlasti peaks üle tegema,” ütles ta mulle.

Purjuspäi ettevõetud tätoveerimised on alakultuuris tavaline nähtus, mida on kirjeldanud ka skinniklassikud. George Marshall avaldas arvamust, et mõni võinuks oma lõus-tale tätoveerida aadressi, juhuku, kui see kellegi ununeb. (Marshall 1994, lk. 70)

Tattoo´dest pidavat tekkima sõltuvus: “See pidi nii olema, et kes korra teeb, tekib sõltuvus ja tahab üha juurde teha. Ikka veel ja veel, kui teiste peal näed, tahaks veel ja suuremaid.” *Tattoo* valmimist on mõned tähistanud kõrtsis õllega: “Lemmikkoht on “Püssirohu kelder”. Seal on õige muusika, eesti oma.” (Mikkor 2001–2002)

Üritused

Skinhead´ide liikumisega ühinemisel ei pruugi esmatähtis olla ideoloogia, sageli paelub noori pigem kamraadlus ja kuraas. Lisaks argisuhetes ühistele sõpradele on liikumisele lähenemisel oluline roll mitmesugustel üritustel, eriti aga kontsertidel. Muusikast kuulavad skinnid *Oi!*´d, *heavy metal*´it, *black metal*´it⁵⁷ ja ka folkballaade, mis kannavad sageli valge jõu sõnumit. *Black metal*´is on esindatud uuspaganlik filosoofia. Muusika ja kontserdid on üks enim ühendavaid ja valge jõu ideoloogiat levitavaid nähtusi.⁵⁸ Siiski on mitmed veteranskinnid mulle rääkinud, et esialgu on muusika puhul tähtis vaid rütm, “müristamine”, sõnadele pööratakse tähelepanu teises järjekorras. Kontsertidel tekib ühtekuuluvustunne ja sinna kutsutakse varem

kaasa liikumisega otseselt mitte seotud sõpru ja tuttavaid. “Sealt tekib see õlg-õla tunne, usalduse tunne, et sa tõugid teda, aga mitte liiga kõvasti, see piir on õhk-õhuke. Kui sa kukud, sind aidatakse püsti kohe, sa ei jää jalge alla kellelegi. See on ühtsuse tunde tekitamine. Tavaliselt on võõni paljad. Nii et toss on väljas. Vanad olijad lähevad harva sinna ette, vaatavad korra järele. Nemad on oma aja ära karanud.” (Mikkor 2001–2002) Kontsertidel tehakse ka tätoveeringuid.

Keegi lapsevanem on ajakirjanikele öelnud, et reivid on siiski skinnikontsertidest hullemad. “Valdavalt olid saalis tumedasse nahka rõivastatud poisid ja tüdrukud, mõned olid ülakeha paljaks kiskunud ja mõned juba purpurpurjus,” ütles SL Õhtulehele noorte käitumise üle muretsenud Tartu lapsevanem, kes poolvägisi laululava-alusesse “tunnelisaali”, pikka ja kitsasse, kuni 150 inimest mahutavasse ruumi oli sisse murdnud. “Laulu lõpus surusid nad käe rinnale ja tõstsid siis tervituseks karjudes “Sieg Heil!” või “Heil Hitler!”. Mingit fašistlikku sümboolikat ma küll tähele ei pannud. Olen käinud ka ühel reivil. See oli hullem.” (Eri laid 1999)

Kontserdid on toimunud näiteks Eesti Vabariigi aastapäeval ja Rudolf Hessi surmaaastapäeval. Tartus olevat 2002. aasta Eesti Vabariigi iseseisvuspäeva kontsert olnud viimane, kuhu lubati ka “muud” rahvast. Austusest Eesti Leegioni sõdurite vastu on Hitleri sünnipäeval külastatud Saksa sõdurite haudu, korraldades sel puhul ühiskonda šokeerinud rongkäike. 2002. aastal seda ei toimunud. Hitleri kui isiku kultust pole ma Tartu skinnide seas kohanud. Skinnid on korraldanud ka mõningaid suvelaagreid, mis olevat võrreldavad suvaliste asutuste suvepäevadega. Ülemaailmne trend on aga militaar-

⁵⁷ Uuspaganluse, neonatsismi ja *black metal*i seostest vt. C. Dornbusch 1999. Unheilige Allianz. Black Metal zwischen Heidentum und Neonazismus. ak - analyse & kritik, Zeitung für linke Debatte und Praxis/ Nr. 428/08.07.1999. – http://www.akweb.de/ak_s/ak428/31.htm

Uuspaganliku sisuga *black metal*-muusika on eriti arenenud Norras, kus seda viljelevad Põhjala mütoloogiaga seotud uuspaganlikud *new age* liikumised, satanistid ja odinistid. Rootsisis on ülekaalus *white power*i muusika: Norway. Antisemitism and Xenophobia today. – <http://www.axt.org.uk/antisem/countries/norway/norway.htm>

⁵⁸ B. Knickerbocke. White power winning ears with pop rock. – <http://www.rickcross.com/reference/alliance/alliance6.html>

laagrite korraldamine, näiteks Ameerikas said need alguse juba 1980. aastate esimesel poolel, laagrites valmistuti “rassisõjaks”. (Ferber 1999, lk. 216)⁵⁹

Patuoinad

Olles rahvusvahelise skinniliikumise lookaalne ilming, rõhutavad Eesti skinnid rahvuskultuuri säilitamise tähtsust, patriotismi ja rahvusromantilisi väärtusi. Rõivastuses taotletakse ühtsust ülemaailmse skinniliikumisega ja samas püütakse rõhku panna erinevusele detailides. Vesteldes teistsuguse maailmavaatega inimestega ei suruta oma ideoloogiat peale.⁶⁰ Nii on mulle öeldud: “Inimesed on erinevad, sulle sobib võib-olla üks ideoloogia, mulle teine. Kas mina sulle olen midagi kaela määrinud? Ära sinagi tee seda.” Mõned skinnid on heitnud mulle ette, et olen neile peale surunud kosmopolitismi, *flower power*'i ideoloogiat ja sundinud neid kuulama *reggae*-muusikat. Privaatvestluses on paljud neist vägagi tolerantsed ja kaaslaste vaateid respektiivad. Samas võivad skinnid “ametlikus” jutuaajamises, näiteks ajakirjanikuga, esitada rassistlikke ja ksenofoobseid manifeste, mida nimetaksin retoorikaks. Rassistiuurijad eristavad avalikku ja privaatvestlust, vaateid ja reaalkäitumist, teooriat ja praktikat. Kaasaegsetes uurimustes rõhutatatakse vajadust uurida rassistiilminguid just argisituatsioonis ja privaatelus. Nii ei pruugi ajaleheveergudel skinne hurjutavad poliitikut, ajakirjanikud ja igasugu võimuesindajad ning spetsialistid olla sugugi vähem rassistlikud. Olen ise küll täheldanud haritud ja

positsioonikate inimeste puhul märksa rägemat rassismi, kuid seda muidugi vaid eravestlustes.

Millise vastuse sain aga küsimusele, kas tänastel Tartu valge jõu skinnidel võiks midagi ühist olla omaaegsete Londoni pätipoistega skinniliikumise alguspäevilt? Selgus, et veteranskinnide tutvusringkond on vägagi mitmekesine ja et erinevalt minu tavalistest, korralikest tuttavatest on nende sõpradel ka mustanahalisi sõpru. *Reggae* 't ega *ska* 'd ei kuula vist küll ükski Tartu skinn, kuid mine sa tea. Oma ajukeemiat reguleerivad tänased Tartu skinnid enamasti “müristamisega”, *Oi!* ja *heavy metal* 'iga. Selle muusika sõnalisel küljes väljendub agressiivne ideoloogia, mis esineb skinnidel enamasti vaid retoorikas. Nii elatakse välja akumulunud frustratsioon. Skinnide tavaeluga seotud argivaated – sotsiaalmajanduslik ebaõiglus, poliitikut ja rahamaailma räpasus, tugeva liidri, päästja ootus, läänemaailma allakäik – kogu see temaatika on esindatud *reggae*-muusikas. Skinniliikumise alguses läksid valgete briti töölisnoorte ja Jamaica päritolu pätipoiste teed lahku siis, kui viimased hakkasid otsima oma müstilisi Aafrika juuri, panid seinale Haile Selassie pildi ning tõstsid oma väarikust rastafari-usu ja *black pride* 'i ideoloogia abil. *Reggae* 's asendus pätipoiste glamuuri ülistav *ska roots reggae* 'ga. Lauludes kutsuti getonoori üles lõpetama ulaelu ja mõtlema tulevikule ning ülistati Ras Tafari. (Barrow, Dalton 1997, lk. 53–55, 74–75, 129–130) Nüüd on ka osa valge jõu skinne arendanud omalaadset kultust ja seinale on pandud Rudolf Hessi pilt, müstiline kultusisik lähiminekust, kellele fokuseerida kõikvõimalikke õilsaid kavatsusi. Kindlasti polnud ka reaali-

⁵⁹ 1990-ndate keskepaigaks muutusid paramilitaarsed organisatsioonid tavaliseks ja nad polnudki alati seotud valge jõu liikumisega, küll aga pidid valmistama Ameerika kodanikke ette kaitsmaks end türanliku valitsuse vastu (*The Militia Watchdog*). Ja teadagi on Ameerikast saanud alguse paljud ülemaailmsed trendid.

⁶⁰ Aimar Ventsel on paeluvalt kirjeldanud Saksamaa Rahvusliku Partei käivitatud “kultuurilise domineerimise” kampaaniat, mis seisneb neonatslike ideede levitamises ilma vägivallata ja lõppsihiks on ülemvõimu saavutamise rahuliku veenmistöö abil: “Nii käivad *skinhead*id pesapallikurikate asemel kitarridega relvastatult vanadekodudes patriootilisi laule ette kandmas, blondid “rahvuslikult meelestatud” lapsehoidjad aitavad pisikeste kantseldamisel üksikemasid ja viisakalt naeratavad tanksaabastes noored saadavad tudisevaid pensionäre sisseostude sooritamisel. Kõik see on muidugi tasuta. Nende lugematute heategudega kaasneb loomulikult vastavasisuline propaganda.” (Ventsel 1999) Võib-olla kohtab sellist veenmistööd tulevikus ka Eestis?

ne Haile Selassie selline õilis ja kõikvõimas tegelane, nagu teda kujutatakse *reggae*-lauludes.

Olgugi, et skinnide maailmapildis on mõndagi tavainimesele mõistetamatut või koguni vastumeelset, on demokraatlikus maailmas, kus peaks valitsema sõna- ja usuvabadus, tavaks, et inimesi ei jälitata ega mõisteta hukka nende mitmekesiste vaadete pärast, vaid ainult sel juhul, kui nad praktiliselt viljelevad ühiskonnaohtlikku tegevust. Ka satanistidele tagatakse nende õigused, liiatiigi siis skinnidele, kes pole kuritegelikul teel. Destruktiivset gruppi ei määratleta selle põh-

jal, mida see usub, vaid tegevuse alusel.⁶¹ Mistahes skinnide rühmitusse kuuluvate isikute ideoloogilised tõekspidamised ja maailmapilt varieeruvad suuresti nii nagu teistelgi inimestel, seega peaks enne siltide kleepimist tutvuma iga konkreetse juhtumi või inimesega lähemalt.

Valitsusringkonnad ja meedia on skinnide näol leidnud patuoina, kellele kaela veeretada süü ühiskonnas puuduva turvatunde pärast. Mõnede skinnide silmis on patuoinaks müütiline mustanahaline või ülemaailmne juutlus. Laiaspektrilise ülemaailmse skinniliikumise jaoks on ühiseks patuoinaks meedia.

Allikad

Käsikirjad

Mikkor, Marika. 2001–2002. Intervjuud Tartu ja Tõrvandi skinnidega. Autori valduses.
Rahnu, Tauno. 2001. Ühe *skinhead*'i mõtteid. Käsikiri autori valduses.

Internet

Antisemitism and Xenophobia today. Archive. Institute for Jewish Policy Research and American Jewish Committee. – <http://www.axt.org.uk/antidem/archive/>

Asatru-Odinism: Volksfront. The Independent Voice of the White Working Class. – <http://www.volksfront-usa.org/asatru.shtml>

Beatty, Jeffrey L. 2000 Southern Poverty Law Center on U.S. Radical Right and Globalization. 25 April 2000 21:21 UTC. – <http://csf.colorado.edu/forums/ipe/2000/msg01323.html>

Becker, Bodo W. 2001. Concept, Response and Perspectives of the BfV-Aussteigerprogramm to encourage rightwing extremists to leave the scene. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop on “Decreasing Racial Violence” in 2nd - 3rd July 2001, Vienna. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>

Biehl, Janet. Ecology' and the Modernization of Fascism in the German Ultra-right. Ecofascism: Lessons from the German Experience. Janet Biehl and Peter Staudenmayer. – <http://www.spunk.org/library/places/germany/sp001630/janet.html>

Björge, Tore. 2001. Methods and Policies to Decrease Racial Violence. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop on “Decreasing Racial Violence” in 2nd-3rd July 2001, Vienna. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>

Björge, Tore. 2001a. The Norwegian EXIT project. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop on “Decreasing Racial Violence” in 2nd - 3rd July 2001, Vienna. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>

Brand, Howard. 2000. Skinheads: The Hitler Youth of the 21st Century. Posted July 4, 2000 (Updated September 19, 2000). Nazi Alert. The Jewish Defense League. – http://www.jdl.org/enemies/nazi/hitler_youth.html

⁶¹ R. Ross 1999. Frequently Asked Questions: Defining a Cult. The Ross Institute for the Study of Destructive Cults, Controversial Groups and Movements. – <http://www.rickross.com/faq.html>

- Carlsson, Yngve. 2001. Knowledge-based Action Against Racial Violence. How to organise and transfer knowledge from experienced researchers and practitioners to new localities confronting racist or neo-nazi violence. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop on "Decreasing Racial Violence" in 2nd - 3rd July 2001, Vienna. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>
- Dornbusch, Christian. 1999. Unheilige Allianz. Black Metal zwischen Heidentum und Neonazismus. ak – analyse & kritik, Zeitung für linke Debatte und Praxis/ Nr. 428/08.07.1999. – http://www.akweb.de/ak_s/ak428/31.htm
- European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop: Decreasing Racial Violence 2nd - 3rd July 2001, Vienna – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>
- Factsheet: What is Etnoviolence? The Prejudice Institute. – <http://www.prejudiceinstitute.org/ethnoviolenceFS.html>
- From Free Speech to Terror: The Case of Sweden's Neo-Nazis. December, 1999. Anti-Defamation League 2001. – http://www.adl.org/backgrounders/case_of_sweden_neo_nazis.asp
- Galvin, Regina. 1996. Hate in the Army. Army Times, 25 March 1996
- Racist Organizing in US Military. – <http://civic.net/civic-values.archive/199603/msg00257.html>
- Germany. Antisemitism Worldwide 2000/1. The Stephen Roth Institute for the Study of Contemporary Anti-Semitism and Racism at Tel Aviv University. – <http://www.tau.ac.il/Anti-Semitism/asw2000-1/germany.htm>
- Graphic Symbols. Hate On Display: A Visual Database of Extremist Symbols, Logos and Tattoos. Anti-Defamation League 2000. – http://www.adl.org/hate_symbols/default_graphics.asp
- Hate Crimes Today: An Age-Old Foe In Modern Dress. American Psychological Association. 1998. – <http://www.apa.org/pubinfo/hate/>
- Hausmann, Christina. 2001. The German EXIT project. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop Decreasing Racial Violence 2nd – 3rd July 2001, Vienna. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>
- History. Hier findest Du die Definition und die Geschichte von Punks und Skinheads (welche leider eng miteinander verknüpft ist). Plus die Storie der Band Onkelz welche von Rechten und Punks verehrt wird. Bedeutung des Äusserem. – <http://www.antifan.ch/history.htm>
- Informationsblatt zur Bekämpfung rechtsextremistischer Straftaten (Stand: August 2001): Niedersachsen Landeskriminalamt. Polizeilicher Staatsschutz. – <http://www.polizei.niedersachsen.de/dst...utz/rechts/informationsblatt/start.html>
- Kaitsepolitseiameti 2001. a. aastaraamat. – http://www.kapo.ee/aastaraamat_2001.pdf
- Knickerbocke, Brad. 2000. White power winning ears with pop rock. March 8, 2000. The Ross Institute for the Study of Destructive Cults, Controversial Groups and Movements. – <http://www.rickross.com/reference/alliance/alliance6.html>
- Lindahl, Kent. 2001. The Swedish EXIT project. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop on "Decreasing Racial Violence" in 2nd – 3rd July 2001, Vienna. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>
- Mamatas, Nick. 2002. White supremacists infiltrate the anti-globalization movement. In These Times /September 13, 2002. The Ross Institute for the Study of Destructive Cults, Controversial Groups and Movements. – <http://www.rickross.com/reference/alliance/alliance20.html>
- Norway. Antisemitism and Xenophobia today. Institute for Jewish Policy Research and American Jewish Committee 2001. – <http://www.axt.org.uk/antidem/countries/norway/norway.htm>
- Number Symbols. Hate On Display: A Visual Database of Extremist Symbols, Logos and Tattoos. Anti-Defamation League 2000. – http://www.adl.org/hate_symbols/numbers_88.asp
- Pagans and Prison. Imprisoned racists are working with others outside the walls to spread a noxious version of ancient Norse religion. Intelligence Projekt. Issue No. 98 Spring 2000. Southern Poverty Law Center. – <http://www.splcenter.org/cgi-bin/goframe.pl?refname=intelligenceproject/ip-4n3.html>

Pekonen, Kyösti; Hynynen, Pertti and Kalliala, Mari. The New Radical Right Taking Shape in Finland. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. – <http://www.valt.helsinki.fi/vol/projects/newright.htm>

Perho, Sini. 2000. Features of Racist (Sub)Culture among Youth in Joensuu. A paper presented in Youth in the Threshold of 3rd Millennium- conference, Petrosavodsk, Karelian Republic, Russia, 2-6 June 2000 (a version to be published in the conference publication in 2001). – http://media.joensuu.fi/~exit/features_of_racist.htm

Puuronen, Vesa. 1997. Skinhead Subculture – “Aggro” and Drinking. Paper presented in Nordisk Konferanse om barn og ungdoms egne initiativ for bedre oppvekst- miljø”, 6.–8. november 1997, Oslo, Norge. – <http://cc.joensuu.fi/~vpuurone/skinhead.htm>

Rantakeisu, Ulla; Sabina Almgren and Bengt Starrin. Racially Motivated Violence or Just a Common Disturbance? Interpreting the Underlying Meaning of Events in a Small Community in Sweden. Youth, Racist Violence and Anti-racist Responses in the Nordic Countries. Editor Timo Virtanen. – <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/julkaisut/virtanen/contents.html>

Recht gegen Rechts. DGB Jugend. München. – <http://www.sato-muenchen.de/rechtgegen-rechts.htm>

Riikonen, Jarkko; Puuronen, Vesa. 2001: The Finnish EXIT project. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) Workshop on “Decreasing Racial Violence” in 2nd – 3rd July 2001, Vienna. – <http://www.eumc.at/events/workshops/EXIT/minutes.htm>

Ross, Rick. 1999. Frequently Asked Questions: Defining a Cult. The Ross Institute for the Study of Destructive Cults, Controversial Groups and Movements. – <http://www.rickross.com/faq.html>

Skinheads: Why boots, bomber-jackets and cropped hair? An Interview with Thomas (“OiSau”). – http://home.snafu.de/oisau/Skinheads/skinhead_e.htm

Staudenmaier, Peter. Fascist Ecology: The “Green Wing” of the Nazi Party and its Historical Antecedents. Ecofascism: Lessons from the German Experience. Janet Biehl and Peter Staudenmayer. – <http://www.spunk.org/library/places/germany/sp001630/peter.html>

Stormfront.org. White Nationalist Resource Page. – <http://www.stormfront.org>

Sweden. Antisemitism and Xenophobia today. Institute for Jewish Policy Research 2001. – <http://www.axt.org.uk/antisem/countries/sweden/sweden.htm>

The Militia Watchdog. (Research on Far Right Extremism in the United States). Archives. Message for Students. – <http://www.militia-watchdog.org/students.htm>

The Skinhead International: A Worldwide Survey of Neo-Nazi Skinheads. The Nizkor Project. New York: Anti-Defamation League. – <http://www.nizkor.org/hweb/orgs/american/adl/skinhead-international/>

Ventsel, Aimar. Latentne rassism Eestis. Ma ei ole küll rassist, aga... – <http://www.combain.ee/sotsium/saktual.htm#4>

Virtanen, Timo. The Dynamics of Racist Violence and Harassment among Youth in Finland: Victims, Perpetrators, and Anti-racist Actions. Youth, Racist Violence and Anti-racist Responses in the Nordic Countries. Editor Timo Virtanen. – <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/julkaisut/virtanen/contents.html>

Walker, Robert. Clothing. Gang Identification Training and Expert Witness. Gang OR Us. – <http://www.gangorus.com/clothing.html>

Whitley, Sergeant Ken. Tattoos: Recognition and Interpretation. Convicts and Cops. – <http://www.convictsandcops.com/tattoo.htm>

Zeichen und Symbole von rechtsextremen Skinheads und anderen Neo-Nazis.

Hilchenbacher Bündnis für Toleranz und Zivilcourage. Unterstützt von den Evangelischen Kirchengemeinden Hilchenbach und Müsen sowie dem Bürgermeister der Stadt Hilchenbach. – <http://www.hilchenbacherbuendnis.de/zeichen.htm>

Kirjandus

- Alibhai-Brown, Yasmin. 2001. *Who do We Think We Are? Imagining the New Britain*. Penguin Books.
- Aotäht, Aivar. 2000. Saja haua rüüstajad seni tabamata. *Postimees*, 8. nov.
- Aotäht, Aivar. 2000a. Sadat hauda rüüstasid teismelised koolipoisid. *Postimees*, 9. nov.
- Arvamus 2001. *Skinhead*´id on kohal. *Postimees*, 19. aprill.
- Bahovski, Erkki. 2001. Eutanaasia kui märk sallivusest. *Postimees*, 20. aprill.
- Barrow, Steve; Dalton, Peter. 1997. *Reggae. The Rough Guide. The Definite Guide to Jamaican Music, from Ska Through Roots to Ragga*. London.
- Davis, David Brion. 1999. *The Expansion of Islam and the Symbolism of Race. Racism. Oxford Readers*. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, lk. 61–69.
- Erilaid, Tõnis. 1999. Neonatsid rokkisid Tartus rahulikult. *SL Õhtuleht*, 26. aprill.
- Ferber, Abby L. 1999. *Constructing Whiteness. Racism. Oxford Readers*. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, lk. 213–223.
- Garvey, Marcus. 1999. *Living for Something. Racism. Oxford Readers*. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, lk. 227–229.
- Gilroy, Paul. 1999. *The End of Anti-Racism. Racism. Oxford Readers*. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, lk. 242–250.
- Juhtus...2000. Juhtus. Noorukid lõhkusid juudi kalmistul. *Tartu Postimees*, 8. nov.
- Juhtus...2002. Juhtus. Röövlid ründasid kanadalannat. *Tartu Postimees*, 25. jaan.
- Jüriado, Rein. 2001. Tartu maakond on teist aastat Eesti mõrvaedetabeli tipus. *Tartu Postimees*. 1. veebruar.
- Kurja lilled 2001. Kurja lilled tuleb südalinnast välja juurida. *Tartu Postimees*, 23. aprill.
- Kärner, Rein. 1996. Miks Saksamaal noored möllavad? *Postimees*, 5. aug.
- Marshall, George. 1994. *Skinhead Bible: The Spirit of 69*. Lockerbie: S.T. Publishing. Second edition.
- Martin, Tony. 1999. *Race First and Self-Reliance. Racism. Oxford Readers*. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, 230–236.
- Michelson, Tarmo. 2002. Kanadalanna põgeneb Tartust. *SL Õhtuleht*, 6. veebr.
- Mikkor, Marika. 2002. Nahk peas. Tartu skinheedid: Kas ahistatud marginaalne noorteliikumine või piiratud aruga jõmsikad, küsib Marika Mikkor Eesti Rahva Muuseumist. *KesKus*, aprill.
- Mikkor, Marika. 2002a. Tartu *skinhead*´id – kas ahistatud marginaalne noorteliikumine või “piiratud aruga jõmsikad”? *Skinheads of Tartu – a Harrassed Marginal Youth Movement or “Brats with a Limited Intellect”*. Tartuskie skinxedõ – pristesnennaja marginal´naja gruppia ili “mal´čiki s ograničennõm umom”? – Eesti Rahva Muuseumi 43. konverents “Etnilised ja kultuurilised vähemused”. Tartu, 11.–12.04.2002. Ettekannete kokkuvõtted. Tartu, 2002, lk. 36–43.
- Mõistlik, Anu. 2001. Rassistide Eeden Tartu. *SL Õhtuleht*, 5. juuni.
- Naulainen, Anti. 2001. Neegertudeng kardab rassiste ja lahkub Tartu Ülikoolist. *SL Õhtuleht*, 5. juuni.
- Pauwels, Bergier 1966 = Povel´, L., Berže, Ž. Kakomu bogu poklonjalsja Gitler? – *Nauka i Religija*, nr. 10, lk. 63–69; nr. 11, lk. 82–89.
- Politsei 2001. Politsei mägureeglid on kindlalt paigas. *Tartu Postimees*, 13. juuni.
- Päärt, Villu. 2001. Mustanahaline tudeng kardab Tartu *skinhead*´ide tõttu elu pärast. *Postimees*, 19. aprill.
- Päärt, Villu. 2001a. FBI eriagendid langesid Tartus sõimu ohvriks. *Postimees*, 8. aug.
- Rahnu, Tauno. 2002. Kevad tuli. Tali. *Minnesota Postimees*. *Minnesota Eesti Seltsi Informatsioonileht*, nr. 321, aprill 2002. LI aastakäik.
- Rahnu, Tauno. 2003. Kodumaa muld. Tartu. *Minnesota Postimees*. *Minnesota Eesti Seltsi Informatsioonileht*, nr. 326, veebruar 2003. LII aastakäik.
- Rajalo, Priit; Silm, Sander. 2002. Tavatu külaline pani volikogu küsima. *Tartu Postimees*, 25. veebr.

- Saar, Jüri. 2001. Loodus hoiatab rassismi leviku eest Eestis. *Postimees*, 13. juuli.
- Sarv, Mari; Roonemaa, Henrik. 1998. Välitudengid rassiste peksupoisteks. *Tartu Postimees*, 27. aprill.
- Schiffmacher, Henk; Riemschneider, Burkhard. 2002. *1000 Tattoos*. Edited by Henk Schiffmacher, Burkhard, Riemschneider. Taschen, Köln.
- Silm, Sander. 2002. Suursaadik tundis muret rassinähtuste pärast Tartus. *Tartu Postimees*, 1. märts.
- Silm, Sander. 2002a. *Skinhead Skald* tahab jääda tundmatuks. *Tartu Postimees*, 21. märts.
- Smith, Robert C. 1999. Racism in the Post-Civil Rights Era. *Racism*. Oxford Readers. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, lk. 160–168.
- Taim, Peeter. 2000. *Skinhead*'id vastuolus põhiseadusega. *Tartu Postimees*. 10. november.
- Ture, Kwame; Charles v. Hamilton. 1999. Black Power: Its Needs and Substance. *Racism*. Oxford Readers. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, lk. 236–242.
- Vals, Helju. 2001. Meediaarvustus: Bowling'u ja *skinhead*'ide võimuses. *Postimees*, 7. mai.
- Ventsel, Aimar. 1999. Neonatsid kummutavad väljakujunenud klišeesisid ja muudavad senist taktikat. *Postimees*, 10. juuni.
- Ventsel, Aimar. 2001. Purustada! Ilma röökimata ning vaoshoitult. *KesKus*, november.
- Virki, Tarmo. 1996. Soome noored pole väsinud vihkamast. *Postimees*, 27. nov.
- Virki, Tarmo. 1997. Euroopat varjutab rassismi tõusulaine. *Postimees*, 4. märts.
- Virki, Tarmo. 1997a. Neegrid saavad Soomes peksa. *Postimees*, 5. nov.
- Virki, Tarmo. 1998. Soomes hakkavad pead tõstma paremäärmuslased. *Postimees*, 17. veebr.
- Wellman, David T. 1999. Toward a Sociology of White Racism. *Racism*. Oxford Readers. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, lk. 184–190.
- Wieviorka, Michel. 1999. Two Patterns of Racism. *Racism*. Oxford Readers. Edited by Martin Bulmer and John Solomos. Oxford, lk. 190–200.

Marika Mikkor

(1963)

Lõpetanud Tartu ülikooli ajaloo osakonna. MA kirjandusteaduse alal. Töötanud Eesti Rahva Muuseumis 1984–2003 bibliograafi, vanemteaduri ja teadurina. Peamisteks uurimisteemadeks elutähtpäevadega seotud tavad ja uskumused eestlastel (sh. Kaukaasia eestlastel), ersadel ja isuritel. Kaukaasia eestlaste identiteedist ilmus 1998. aastal raamat "Eestlased Musta mere rannikul". Praegusteks uurimisteemadeks Tartu *skinhead*'ide rühmituse areng ning kodussünnitajate liikumine Eestis.